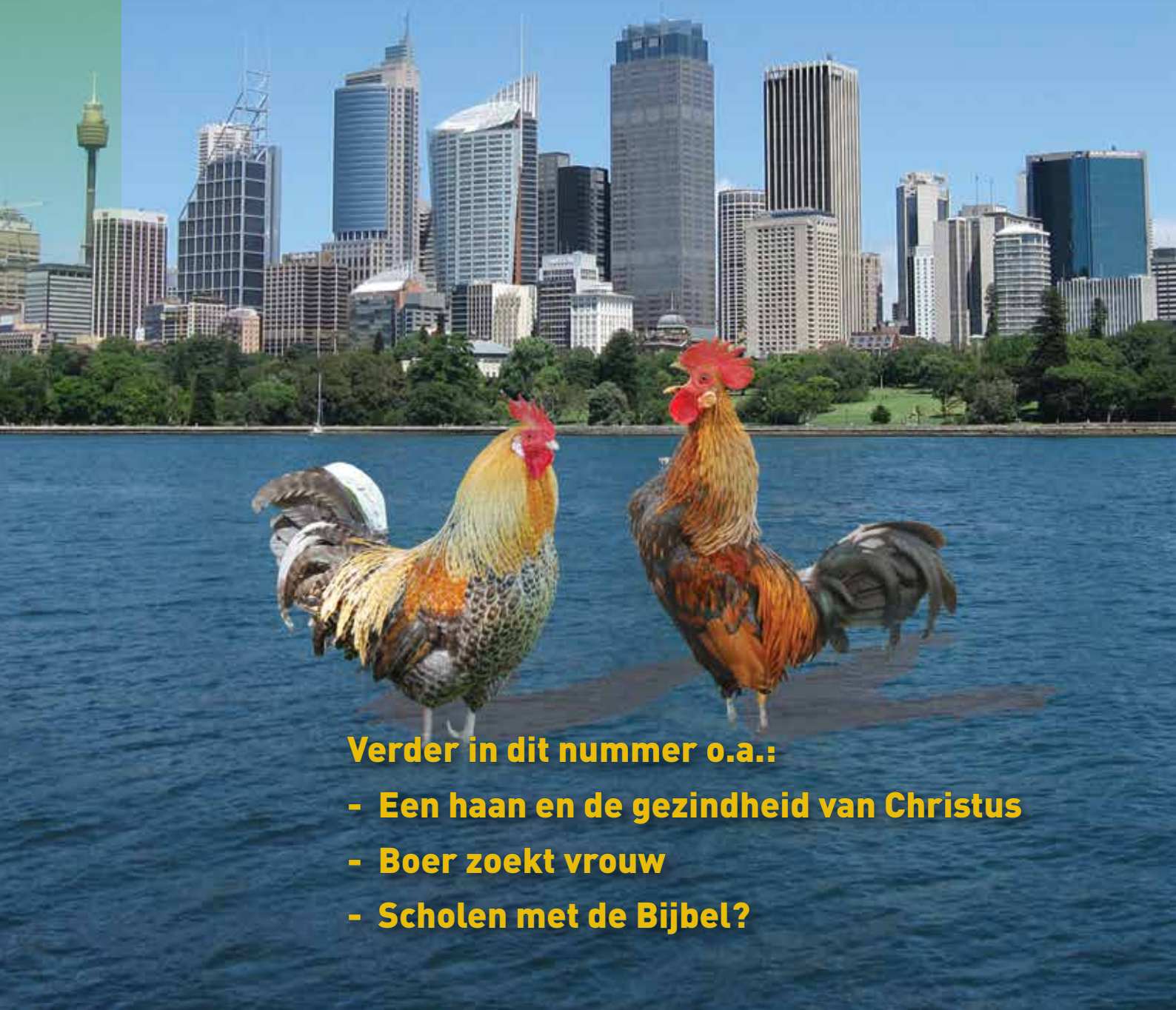

NaderBekeken

Degelijk gebouwde stad

Verder in dit nummer o.a.:

- Een haan en de gezindheid van Christus
- Boer zoekt vrouw
- Scholen met de Bijbel?

Op naar de stad van de toekomst!

Schriftlicht
Pieter Schelling

... Hij zag uit naar een stad met fundamenten, door God zelf ontworpen en gebouwd.

... Hij heeft voor hen een stad gereedgemaakt.

... u staat voor de Sionsberg, voor de stad van de levende God, het hemelse Jeruzalem...

... Onze stad is immers niet blijvend, wij kijken juist verlangend uit naar de stad die komt.

Hebreeën 11:10,16c; 12:22a; 13:14

Een stad...

Eind oktober vorig jaar telde de wereldbevolking 7 miljard zielen. In goed twaalf jaar was er een miljard bijgekomen en volgens de VN zal dat in 2025 weer zo zijn.

Steden in de wereld

Bij de vele problemen die dat met zich meebrengt, hoort ook de verstedelijking. Momenteel woont iets meer dan de helft van de wereldbevolking in de stad. Maar dat aandeel zal groeien. Er zullen meer megasteden komen – steden met 15 à 20 miljoen inwoners. Mensen proberen de armoede op het platteland te ontvluchten, maar vinden in de stad vaak nog moeilijker leefomstandigheden. De nieuwe stedelingen komen in een sloppenwijk, die niet bereikbaar is met het openbaar vervoer en die hun geen mogelijkheid biedt om hun eigen voedsel te verbouwen. De kwaliteit van leven in zulke megasteden staat onder grote druk.

Zomaar een klein verhaaltje over de stad in moderne tijden, naar aanleiding van de stand en de groei van de wereldbevolking. Er is natuurlijk veel meer te zeggen over de oude en de moderne stad. De stad met haar mogelijkheden, en de stad met haar gevaren en bezwaren. Sinds de zondeval heeft nu eenmaal alles in deze wereld een schaduwzijde gekregen. De hele schepping kreunt onder de vergankelijkheid, zegt Paulus, en hij voegt daar heel ver-

rassend aan toe dat ze wacht op onze uiteindelijke bevrijding (Rom. 8:19-23). Wat een boeiend perspectief trouwens: dat deel van de wereldbevolking dat uit kinderen van God bestaat en kerk van Jezus Christus heet, mag al iets laten zien van de bevrijding en de glorie waarnaar heel de schepping met al haar steden en platteland reikhalzend uitzielt.

Steden tegenover God

Zo gezien hoeft het niet te verbazen dat ook de Bijbel genuanceerd spreekt over de stad. In zijn eerste hoofdstukken krijgen we niet bepaald een gunstig beeld. Als Kaïn na de moord op zijn broer 'bij de HEER vandaan' is getrokken, bouwt hij een stad. Dat hoeft op zichzelf nog niet negatief te zijn, maar dat hij haar de naam van zijn zoon geeft, wijst op menselijke zelfhandhaving met de rug naar God toe (Gen. 4:16v). Henoch, de eerste stad in de Bijbel, is uit de aarde aards.

Dat negatieve beeld van de stad in de vroegste geschiedenis van de mensheid wordt natuurlijk helemaal bevestigd in de stad die met zo veel woorden als een concentratie van menselijke macht en glorie was bedoeld: Babel met z'n

hemelhoge toren (Gen. 11:4). Deze greep naar de macht pareert God met een bijzondere maatregel: de spraakverwarring – Babel werd een babbelstad (vs. 6-9).

Maar ook als deze machtsconcentratie is vrijdeld en de mensheid over een bredere wereld is verspreid, blijven de mensen steden bouwen. Prima, als die steden ondersteuning bieden aan een agrarische plattelandscultuur. Maar helaas worden het ook broeinesten van het van God afgekeerde leven. Of het nu Ur is, waaruit de HERE Abram wegroept, of Sodom en Gomorra, waarvan de ongerechtigheid ten hemel schreit, of later een bolwerk als Jericho, grensstad van de Kanaänieten, die met de grond gelijkgemaakt moet worden, of de andere steden van het door God voor zijn volk gereserveerde land, die zij zomaar in gebruik mochten nemen, allemaal zijn het concentraties geweest van heidendom en afgoderij.

Steden in Gods rijk

En toch... In de oudste geschiedenis komen we één stad tegen die een ander beeld vertoont: Salem, centraal gelegen in wat later de provincie Judea zou gaan heten. Die stad had een koning, Melchisedek, die tevens 'een priester van God, de Allerhoogste' was en in die hoedanigheid Abram zegende na diens geslaagde veldtocht tegen de koningen uit het Oosten, die het toekomstige

land van Gods volk dreigden te bezetten (Gen. 14:18-20). Twee grootse momenten in de geschiedenis zijn daar te noteren: die stad, die een opvolgster krijgt in de stad van David en het Sion van God, en die koning-priester, die aards model is van Gods grote Zoon. Alles bij elkaar een heel wat positiever beeld van de stad. Zo kan ze een prachtige rol vervullen in de komst van Gods koninkrijk op aarde.

In die ontplooiing van Gods verlossende werk voor de wereld komen natuurlijk ook de steden in het Nieuwe Testament in beeld. We zien met name de apostel Paulus de blijde boodschap verkondigen in kleine en grote steden van de toenmalige cultuurwereld – we kennen hun namen uit het boek Handelingen en uit de adressen van Paulus' brieven. Hij zoekt er de synagoge van Gods oude volk en sticht er de kerk van Gods nieuwe mensheid. Hij leert de christenen 'vreemdelingen en bijwoners' te zijn in een heidense cultuur, maar wijst hun ook hun plaats aan om het heil van hun stad, hun samenleving te zoeken. In Petrus' eerste ons bekende brief is die op het leven in de heidense maatschappij gerichte toon ook heel duidelijk; hij noemt zijn lezers uitdrukkelijk 'vreemdelingen'.

En dan is daar ook ineens 'de stad' in de laatste hoofdstukken van de brief aan de Hebreeëen. De schrijver is er – onder leiding van de Geest – kennelijk bijzonder door geboeid. Eerst typeert hij er in hoofdstuk 11 de belofte mee waarvan de aartsvaders leefden. In hoofdstuk 12 is het voor hem de belichaming van de dienst van God waarin wij staan. En ten slotte speelt hij in hoofdstuk 13 met het motief van de stad om het onderscheid tussen leven in eigen kracht en leven van genade aan te duiden. Waar 'de stad' al niet voor dienen kan!

Stad van Gods ontwerp

In vers 8 van Hebreeëen 11 is de schrijver begonnen over het geloof, de geloofsstrijd en de geloofsmoed van de aartsvaders. Door het geloof gehoorzaamde Abram aan de roepstem van de HERE om te gaan naar de plaats die hij als erfenis zou ontvangen. Door het geloof heeft hij vervolgens in dat land, dat in belofte

zijn eigen grond was, als een vreemdeling in tenten gebivakkeerd, samen met Isaak en Jakob, erfgenamen van dezelfde belofte. En hoe hielden ze dat nu vol? Wel, zegt vers 10 dan, ze zagen uit naar een stad met fundamenteën, door God zelf ontworpen en gebouwd, als architect en aannemer tegelijk. God zelf? Ja, ze vertrouwden niet vergeefs op Hem in hun zwervend en kwetsbaar bestaan. Want – we kijken even naar vers 16 – Hij geneerde zich er niet voor om hun God genoemd te worden. Omdat zij, met strijd en moeite en met vallen en opstaan, hun leven trouw aan Hem koppelden, wilde Hij wel bij hen horen. Per slot was Hij, eerst aan de tekentafel in het atelier en vervolgens met zijn uitvoerders in de bouwkeet en op de steiger, bezig hun stad klaar te maken!

Nota bene, Abraham en zijn zoon en kleinzoon verwachtten *een stad*. Verrassend en ontroerend hoe deze briefschrijver – nogmaals: onder leiding van de Geest – de geschiedenis van de aartsvaders in een veel dieper licht zet dan zij zelf zullen hebben gezien. Hoewel: 'een stad' was hun natuurlijk niet volkomen vreemd. De HERE had Abram weggeroepen uit een stad! Isaak en Jakob kenden dat leven alleen uit de verhalen van hun vader en grootvader, want ze waren in tenten geboren en opgegroeid. Maar Abraham was een stadsmens! Afkomstig uit een van de grote cultuursteden van het Oude Nabije Oosten. Een stad van formaat, degelijk ommuurd, dicht bebouwd, met een grote rivierkade met flinke huizen. Stadsmens Abraham zal zijn werk als herdersvorst buiten die stad hebben gehad. Maar hij is meer geweest dan zo'n Arabische of Palestijnse herder met wat schapen en geiten en een paar tenten, die wij wel van foto's kennen. Hij kon verkeren met stadsvorsten in Kanaän en durfde namens en voor hen de wapens op te nemen tegen grootmachten uit het Oosten.

Ik wil maar zeggen: over een stad spreken bij Abraham is zo vreemd niet. Maar in de realiteit van zijn bestaan in Kanaän wel. Daar was hij niet meer dan een rondzwervende en af en toe genadebrood etende gast met een herdersvolkje in een tentenkamp. Een

NaderBekeken

- **Schriftlicht**
Op naar de stad van de toekomst! 334
 Pieter Schelling
- **Kroniek**
Zeven portretjes en een schilderij 338
Zo zijn we niet getrouwd 340
 Hans van der Jagt
- **Thema**
De hel – een helder verhaal? 343
 Sipke Alserda
- **Column**
Lediggang 348
 Gijs Zomer
- **Woordwaarde**
Pril maar sterk geloof 349
 Egbert Brink
- **Waarom naar de kerk?**
Telkens weer 351
 Pieter Niemeijer
- **Rondblik**
Terug naar school met de Bijbel? 352
 Jan Bollemaat
Wereldwijd verbonden door Gods Woord 355
 Inger Hoegee
- **Gedicht**
Eens op een dag in Nazareth, D. van der Stoep 358
 Gert Slings
- **Gelezen**
De jongen die in de hemel was 359
 André Bas
- **Persrevue**
Zorgen in Canada en de VS over de GKV in Nederland 360
Het kerklied: smaak of kwaliteit? 361
Memoriseren... yes!! 362
 Perry Storm

makkelijke prooi voor de grillen van de natuur en van zijn gastheren.

Degelijk gebouwde stad

En tegenover *dat* onzekere leefpatroon staat nu de toekomstverwachting van een degelijk gebouwde stad. Een stad, om zo te zeggen, met genoeg blauw op straat, dokter, apotheek en supermarkt om de hoek en het postkantoor twee straten verder. Een ontwerp van Gods visie en een bouwwerk van Gods vakmanschap.

Naar zo'n stad zagen Abraham, Isaak en Jakob uit. En die verwachting gaf hun moed om hun nomadenbestaan vol te houden. Terwijl ze – vers 15 – gelegenheid hadden om terug te gaan naar *hun* stad. Abraham zal in spannende situaties best eens aan Ur hebben teruggedacht – man, waar ben je aan begonnen?! Maar: hij is, met zijn jongens, blijven geloven en blijven wachten.

Dat is waarmee de schrijver zijn eerste lezers, kennelijk christen geworden Joden, misschien zelfs veel priesters en Levieten, weet aan te spreken. En bij 'stad' moeten ze niet automatisch denken aan 'hun' Jeruzalem – dat komt in hoofdstuk 13 nog apart aan de orde. Nee, het wordt een stad van *Gods* ontwerp en bouw. Het Jeruzalem van deze aarde hebben ze achter zich gelaten en ze zullen de verwoesting ervan nog gaan meemaken. Ze hebben een andere stad te wachten, van God!

Dat is ook voor ons, als stads- en dorpsmensen in de verstedelijkte samenleving van een hoog ontwikkeld West-Europees land, de toekomstverwachting die vastigheid biedt. Bij een jaarwisseling straks vol 'gewone' en in crisistijd 'buitengewone' onzekerheden. De vastigheid, de stabiliteit, de levensgarantie van een *stad met fundamenten*, en dan niet van deze wereld, met schijnzekerheid biedende koopkrachtplaatjes, maar van *God*. In het leven vanuit *die* verwachting kan bij ons ook al iets van het leven in de stad van de toekomst zichtbaar worden.

Stad van Gods dienst

In hoofdstuk 12 komen we die stad van God opnieuw tegen. We zijn dan wel

wat uit de buurt geraakt van Abraham, Isaak en Jakob, maar toch neem ik hen zelf eerst even uit 11 naar 12 mee. Want je zou bij die stadsmens Abraham kunnen vragen: waar ging hij eigenlijk naar de kerk? Zo veel kerk was er niet in Ur. Een grote namaaktoren van Babel – het onderste terras van een meter of 10 hoog is er nog van over – zo'n tempeltoren die standaard was in dat Eufraat/Tigris-gebied. En verder wat tempels voor de hoofdgod Nannar en de maangod Sin, aan wie mensenoffers werden gebracht, zo bleek uit opgravingen. En niet schrikken, Jozua vindt er geen doekjes om: Uw voorvaders, Israël, hebben vroeger, aan de overzijde van de Rivier de afgoden gediend. Met andere woorden: ook Abraham ging naar de kerk van de heidenen! Nee, hij *was* echt niet gereformeerd, om met de titel van een cahier van onze stichting Woord en Wereld te spreken. Maar toen God hem geroepen had, *werd* hij het wel! Hij werd, wat Paulus noemt, hervormd, gereformeerd in zijn denken. Niet meer wereldgelijkvormig dus, maar gericht op God en zijn beloften en zijn dienst. Dat lezen we immers van hem: juist op de plaatsen waar de Kanaänieten hun afgodsbeelden hebben staan, bouwt hij een altaar voor de *HERE*. Tegenover de seksshops van zijn gastheren – want dat waren de tempels van de Kanaänieten – bouwt hij een kapelletje voor Jahwe. En natuurlijk bezielde dat hem ook als hij naar de toekomst keek. Nee, in de stad van God die hij verwachtte, zou de kerk niet ontbreken; integendeel!

En zo is het dan ook geworden. De Joodse lezers van deze brief, zoals gezegd, waarschijnlijk veel priesters en Levieten, zijn bij wijze van spre-

ken naast de kerk geboren, bij de kerk opgegroeid en in de kerk werkzaam. Na het drama van de verwoesting en de ballingschap had hun Joodse volk nota bene de stad en de tempel weer teruggekregen, zodat de dienst van God weer helemaal had kunnen opleven. Welnu, in dit Jeruzalem had Abraham zijn stad gevonden, met de tempel van God erbij. Die twee waren als het ware het in steen gestolde verbond van de *HERE*, dat Hij bij de Sinai had afgekondigd. Daar stonden Abrahams nakomelingen te sidderen voor het geweld van Gods verschijning en openbaring. Zelfs Mozes zei: Ik ben enkel vreze en beving. Met die indrukwekkende gebeurtenis kwam de dienst van de heilige God in het leven van Abrahams nageslacht; de dienst van dezelfde God die hem uit Ur had geroepen. Wat zouden deze Joodse lezers nu nog voor beters moeten verwachten?

Stad van de levende God

Inderdaad, Abraham en de zijnen, dat waren de mensen van *de Sinai*. Maar dat was het einde niet. Vers 22: U, lezers van de Hebreeënbrief, staat niet bij de Sinai, maar bij *de berg Sion*. En dan de Sion als hemelse berg van God, met de stad van de levende God, het hemelse Jeruzalem, met z'n tienduizenden engelen.

En dat is, uiteindelijk, ook de stad die Abraham verwachtte. Die blijkt er dus al te zijn! Gebouwd op een heilige tempelberg. Geen stad van de dode goden van Ur, of van welke andere plek van deze wereld ook, maar van de levende God, die met zijn leven deze

stad doorgloeit. Het is een hemels Jeruzalem, dat alle aardse Jeruzalems, van welke tijd ook, ver overtreft!

Ja, die stad is er al! Kijk maar wie er wonen (vs. 23 en 24): de hele vergadering van de mensen die voor de toekomst als burgers van de stad staan ingeschreven – Joden, Filistijnen, Tyriërs en Moren, en noem maar op – plus al diegenen van hen die hun loopbaan hebben voleindigd en daar dus al wonen. En vooral: God als Rechter over allen, *en* Jezus, de Middelaar van het nieuwe verbond in zijn bloed. *Daarbij* staat u, Hebreeën, zoals uw voorgelacht bij de Sinai stond.

Inderdaad, die stad met fundamenten, waarnaar Abraham, Isaak en Jakob uitkeken (11:10) en die God voor hen ontwierp en bouwde (11:16), blijkt *de* stad van de dienst van God te zijn. In die stad lopen wij rond, aan haar leven nemen wij deel, als we van Christus zijn en uit Hem leven. We staan niet maar op een afstand ervan (Sinai), maar we leven *erin*. Zomaar bij God en zijn Christus, zoals zij met hun Woord in ons leven staan! En terwijl we dat beleven, in ons kerkelijk leven, in onze erediensten, beseffen we dat dat straks volmaakt zal zijn. Nu nog niet, in zo'n aangevochten kerkelijk leven, in zo'n verscheurde christenheid, in zo'n slordig omgaan met de kerk en het Woord. Maar straks zal ze volkomen zijn, de stad van Gods dienst, het hemelse Jeruzalem. Daar mogen we elkaar op wijzen en aan houden! En ernaar uitzien!

Stad van Gods genade

Op één punt hebben we alles al ontvangen: op het punt van de genade. De stad van de toekomst is de stad van Gods genade. Hier brengt onze geïnspireerde briefschrijver nog één keer de stad ter sprake, in hoofdstuk 13 namelijk. Wat zeiden we ook weer: waar ging Abraham naar de kerk? Na zijn roeping uit Ur werd hij (met die uitdrukking van Paulus) hervormd, gereformeerd in zijn denken, niet meer wereldgelijkvormig. Met andere woorden: hij ging naar de kerk waar de genade van Christus werd verkondigd en gevierd.

Op dat punt hebben de eerste lezers correctie en waarschuwing nodig. Er waren er (vs. 9) die hen weer in de dienst van wetten en regels van eten en drinken wilden teruglokken. Maar daar hebt u niets aan, zegt de schrijver. U moet uw vastheid zoeken in genade, niet in regels en maatstaven van deze wereld. U moet eraan denken (vs. 12) dat Christus, toen Hij werd geofferd, uit de stad was weggejaagd. Jeruzalem was een wereldse stad geworden, waar ze zich sterk maakten in wetten en regels die vroom leken, maar aardsgezind waren. Daaruit moest Jezus weg. Maar als u bij Hem horen wilt (vs. 13), dan moet u achter Hem aan, en de vernedering van uitgestoten worden met

Hem dragen. En als dat gebeurt, dat de wereld u de stad uit jaagt, dan klopt dat ook. Want (vs. 14) wij hebben hier toch ook geen blijvende stad, maar we kijken verlangend uit naar de stad die komt!

Kijk, dat is nou de stad waarin Gods genade volkomen overwint in het leven van Gods volk. De genade van het offer van Christus. Maar dat begint nu al! Hier komen ook de lijnen uit hoofdstuk 11 samen. Daar staat dat de aartsvaders ervoor uitkwamen dat zij vreemdelingen en gasten waren op aarde. Nu noemen wij dat: de smaad, de vernedering van Christus. Want ze zochten hier geen blijvende stad, een stad van sterke mensen die zichzelf wel kunnen verlossen door maar wettisch vast te houden aan allerlei geboden en regels, maar ze keken uit naar de komende stad van God, waarin ieder van genade leeft. De aartsvaders wisten wat het is om eigen stijl vol te houden in deze wereld. Ze bonden de strijd aan met de verleiding om mee te doen met de wereld en

gezien en erkend te worden. Ze waren, net als wij, van Christus en kwamen ervoor uit. Doe je dat, dan ben je uiteindelijk een vreemde in deze wereld, en ze laten je vaak links liggen, als ze je al niet de voet dwars zetten zelfs. Maar dan is dat om Christus' wil. En omdat je van zijn genade wilt leven en als burger van de stad van zijn genade staat ingeschreven. Als je *hier* je zekerheid en je veiligheid zoekt, dan heb je je beloning al, zegt de Here Jezus, en dan heb je voor de toekomst niets meer tegood.

Stad van de toekomst

Een stad... Christus' eigen openbaring aan Johannes op Patmos zette de kroon

op deze gedachte: de discipel die Hij zo liefhad, mocht in zijn balingschap de heerlijke stad van God zien neerdalen, als een stralende Bruid!

Verrassend en ontroerend hoe de schrijver van de Hebreeënbrief op zijn wijze op dat slotakkoord van de Bijbel een voorspel gaf. Hij bracht het nomadenbestaan van stadsmens Abraham in verbinding met de verwachting van een stad. De stad van de toekomst

van God – die ten dele al een levende werkelijkheid is in het bestaan van zijn volk: stad van zijn eigen ontwerp, zijn nieuwe dienst in Christus, en zijn onverplichte genade door diens offer. En als zich nou straks weer een nieuw jaar voor ons opent – ik herhaal: vol 'gewone' en 'ongewone' onzekerheden! –, dan hebben we graag vastigheid, helderheid. Zoals Nederland erom schreeuwde in de eerste weken van Rutte-II. Maar laten wij ons niet sterk maken in koopkrachtplaatjes, maar in christelijke toekomstverwachting. En laat zo'n jaarbegin in spannende tijden in het spoor van de aartsvaders voor ons een nieuwe uitdaging zijn om *echt* van genade te leven, kinderlijk afhankelijk en rijk, om *echt* trouw te zijn in Gods dienst, gehoorzaam *en* frank en vrij, en om *echt* de denk- en leefschemata's van 'de aardse steden' los te laten en vastheid te zoeken in het plan van God. Op naar de stad van de toekomst!

Zeven portretjes en een schilderij

Kroniek
Hans van der Jagt

Gereformeerd bestaat in soorten. Dat weet iedereen die de kerkelijke wereld kent. Het is niet iets nieuws. Maar wat moet je ermee? En belangrijker nog: wat is eigenlijk gereformeerd?

De variatie in de gereformeerde wereld is niet nieuw. Al in 1973 verscheen een bundel met verschillende stemmen onder de titel *10 keer gereformeerd*. Sinds die tijd – veertig jaar – verminderde dat aantal niet. Integendeel.

Het *Nederlands Dagblad* liet laatst (16 november) zeven gereformeerde voorgangers uit verschillende kerken vertellen wat zij als gereformeerd zagen. Zeven portretjes. Die zeven zijn niet het volle getal.

Naast deze portretjes zet ik het boek van Jan Odding *Gereformeerd uit overtuiging maar...** Hij is lid van een van de kerken die de laatste tien jaar door afscheiding uit de Gereformeerde Kerken zijn ontstaan. Hij schildert zijn kijk op die kerken en voegt daarmee nog

vier soorten gereformeerd toe. En ook met elf is het aantal niet compleet. Wat gereformeerd is, vang je niet in één portret. Je ziet het alleen als je een collage samenstelt.

Versplintering en breed

Wie de portretjes tekenden, laat ik in het midden. Ze schreven ook maar kort. Je kunt er niet te veel uit afleiden. Wellicht lazen ze bij de zes anderen dingen die ze achteraf zelf ook hadden kunnen zeggen. Het gaat me niet om hun persoonlijke opvatting, maar om het gezamenlijke beeld. Het schilderij van Jan Odding is met 145 pagina's veel gedetailleerder over de vier kerken waar hij het over heeft.

Heel verrassend is het beeld dat getoond wordt, niet. De meesten oriënteren zich expliciet aan de Reformatie van de zestiende eeuw. Soms onder verwijzing naar de reformatorische sola's, soms door de gereformeerde belijdenissen te typeren als de hartader van het gereformeerde. Ook bij Odding is deze oriëntatie evident.

Naast het algemene worden er ook specifieke zaken genoemd die men bepalend-gereformeerd vindt of juist niet. Dat kan de kinderdoop zijn, de afwijzing van de vrouw in het ambt, een specifiek type (bevindelijke) prediking of de doorwerking van de belijdenis in de geloofspraktijk. Jan Odding noemt een tiental besluiten van de Gereformeerde Kerken (over de rustdag, de avondmaalsgasten, de gezangen, de bijbelvertaling, echtscheiding, samensprekingen e.a.). Die waren voor hem reden om met de Gereformeerde Kerken te breken. Het afwijzen van die zaken be-

paalt dus voor hem, met het algemene, wat gereformeerd is.

De portretjes noemen ook zaken waar het gereformeerde *niet* in zit. Opvallend genoeg zijn het voor het merendeel zaken waarover vandaag verschil van mening bestaat: de kinderdoop, de vrouwelijke ambtsdrager, de gereformeerde bisschop, homoseksualiteit, ongehuwd samenwonen en andere ethische zaken.

Het beeld dat we te zien krijgen, is dus divers. Enerzijds wordt het gereformeerde met specifieke opvattingen geïdentificeerd. Er treedt versmalling en versplintering op. Aan de andere kant wordt het gereformeerde breed getrokken doordat verschillende meningen als gereformeerd worden gezien.

Nu is diversiteit aan het gereformeerde niet vreemd. Uit de bron van de Reformatie kwamen heel wat confessies voort. Ze werden alle als gereformeerd gezien, maar waren beslist niet aan elkaar gelijk. Men beleed de gereformeerde leer als schriftuurlijk-katholiek, een pretentie die in de verscheidenheid zichtbaar werd. Kijken we daarmee naar de portretjes en het schilderij, dan valt er wel wat op.

Haantjes

We kijken naar het boek van Odding. Een sympathiek boek. Zijn liefde voor de Here en zijn kerk is duidelijk. Hij is gereformeerd uit overtuiging. De versplintering gaat hem aan het hart. Sympathiek is dat hij daarbij zijn hand ook in eigen boezem steekt. Zijn we goed bezig geweest, dat we nu zo verdeeld zijn? Hebben we niet te veel onszelf gezocht? Zijn we niet 'eigenwijs en eigengereid' bezig geweest? Hebben we elkaar niet met punten en komma's om de oren gegooit? Odding is verlegen met de versplintering. Hij zoekt naar een oorzaak en spaart zichzelf en de vier kerken daarbij niet. In het boek noemt hij het, meen ik, niet zo en zelf zou ik als buitenstaander het woord

niet zomaar in de mond nemen. Maar als insider wijst Odding in een interview in de krant op haantjesgedrag (ND 4 oktober) als oorzaak van de versplintering.

We kennen allemaal het gedrag van haantjes wel. Dat is anders dan wat de Here vraagt aan liefde. Een haan kent

Een haan kent de gezindheid van Christus niet

de gezindheid van Christus niet: de zelfvernederendheid doordat men de ander uitnemender acht dan zichzelf. We strijden als gereformeerden graag voor de waarheid. Zijn we daarin niet sterker dan in de strijd om de minste te willen zijn? Misschien zegt het iets, dat we het hebben over 'waarheid en eenheid' en niet over 'waarheid en liefde'.

Maar haantjesgedrag is niet alleen een gezindheid, een houding, een gedrag. Het raakt zomaar aan onze waarheid. Is het niet inherent aan zo'n haan dat hij zijn eigen mening identificeert met de waarheid van God? Wat jij in Gods Woord leest en hoe jij vindt dat het moet worden toegepast, wordt zomaar verabsoluteerd tot 'dit zegt de Here!'. Trouwens, daar hoeft je niet eens een haantje voor te zijn. Het zit ons allemaal in het bloed. Het is een oorzaak die tot versmalling en versplintering van het gereformeerde leidt. Het boek van Odding gaat over de ver-

scheurdheid onder de vier kerken die van de Gereformeerde Kerk zijn afgescheiden. Het is kritisch naar binnen. Maar... opvallend genoeg verdéigt hij de tien punten waarom men uit de Gereformeerde Kerken is weggegaan. Was er toen dan geen haantjesgedrag?

Ik kan hier niet op die tien punten ingaan. Waar het mij om gaat, is dit: toen men zich van de Gereformeerde Kerken 'vrijmaakte', is me herhaaldelijk opgevallen hoe gemakkelijk meningen (ook gangbare meningen) over de rustdag, gezangen enz. en over de toepassing van Gods Woord in onze tijd, met Gods Woord en de belijdenis werden geïdentificeerd. Het werd de Gereformeerde Kerken verweten dat zij zich op menselijke redeneringen baseerden, alsof men dat zelf niet deed...

En, ja, als je vindt dat alleen de Gereformeerde Kerken op menselijke redeneringen bouwen, kom je per consequentie natuurlijk uit bij de kwalificatie van valse kerk. Die grondt zich immers meer op mensen dan op Christus (art. 29 NGB). Met alle gevolgen van dien. Past het beeld dat broeder Odding schildert, niet net zo goed op die eerste afsplitsing? Daarom vraag ik: waarom blijft die eerste scheuring buiten uw kritiek?

Hoe breed kan het zijn?

We hebben even ingezoomd op het schilderij van Odding. Aan de andere kant hangen zeven portretjes. Daar is het gereformeerde breed door de diversiteit aan opvattingen. Dat er diversiteit is, valt niet op, maar wel waarover die bestaat.

Er worden thema's genoemd waarover in onze tijd onder gereformeerden verschillend wordt gedacht. Over elk daarvan zou veel te zeggen zijn. Neem het thema homoseksualiteit. Een gevoelig onderwerp dat diep aan mensenlevens raakt. Het brengt over en weer heel wat monden en pennen in beweging. Betekent dat ook dat elke opvatting automatisch gereformeerd is?

Hetzelfde kan over andere ethische onderwerpen worden gevraagd. Daar kunnen we als gereformeerde gelovigen allerlei meningen over hebben. Zijn alle meningen die we als gereformeerden hebben, automatisch gereformeerd? Ik denk aan het item van de kinderdoop. Het wordt vandaag wel vaker gezegd dat je daar zonder bezwaar

verschillend over kunt denken. Twee portretjes noemen die doop niet bepalend voor wat gereformeerd is. Wat een ander portretje overigens tegensprekt. En terecht. Deze doop wordt vanouds in de gereformeerde belijdenis als *schriftuurlijk* beleden.

Dat is basaal gereformeerd: dat we ons in alles richten naar het Woord van God. Zo erkennen we ook onze

gereformeerde belijdenis: als een geschrift dat Gods Woord getrouw nasprekt. Gereformeerd-zijn heeft een krachtig normaspect.

Je ziet dan ook dat ieder zich op Gods Woord beroept. Wie dat doet, heeft – vanwege de erkenning van het gezag van Gods Woord – het recht om te worden gehoord. Met alle bescheidenheid en geduld. Maar elk beroep op Gods Woord geeft toch nog geen gelijk? Dat is toch het doel van het gereformeerde gesprek: wat zegt Gods Woord? Ondergraaf je niet de zin van dat gesprek als bij voorbaat is gezegd dat het gaat over iets wat het gereformeerde niet bepaalt? Zo is het gereformeerde breed door reductie.

Reduceren, relativeren, reformeren

Dergelijke reductie zit in de lucht. Om wat te noemen: in de verhouding tussen evangelisch en gereformeerd wordt beweerd dat alle verschillen, inclusief de kinderdoop, opgeefbaar zijn. In de discussie rond de Stroom-gemeente werd geopperd om te werken met een aantal grondnoties. De Nationale Sy-

node kwam met een 'groeibelijdenis' die het credo reduceerde. Het gereformeerde onderwijs zou zich moeten terugtrekken op de Apostolische geloofsbelijdenis (zie elders in dit blad). De reductieformule: de gereformeerde belijdenis wordt ter wille van breedheid en eenheid gereduceerd en daarmee gerelativeerd.

Wat vreemd bij een belijdenis die je als schriftuurlijk-gereformeerd erkent. Wat zul je Gods Woord nog naspreken en uitdragen als je juist die belijdenis reduceert? O, zeker, je kunt groeien in geloof en in kennis. Dat is ook wat de Geest in ons bewerken wil. Daardoor heeft de kerk haar belijdenis steeds verder ontvouwd. Zo kwam ze tot refor-

matie van haar belijden. En natuurlijk kun je in de groei van geloof en van kennis van Gods Woord ontdekken dat bijstelling en correctie nodig is. Ook de gereformeerde belijdenis moet gereformeerd worden. Maar reformeren is iets anders dan reduceren. Het eerste is groei en terugkeer. Het tweede gooit het inzicht weg dat je in Gods Woord ontvangen hebt.

Tussen twee uitersten

Wat is gereformeerd? Daar is veel meer over te zeggen. Maar in elk geval dit: je wilt als gereformeerde belijder groeien in de kennis van Gods Woord. Daarmee ga je, christelijk bescheiden, tussen de uitersten door van het verabsoluteren van je eigen mening en het relativeren van de gereformeerde belijdenis.

Noot:

- * Uitg. Heijink, Hardenberg 2012, 143 pag., prijs € 18,95, ISBN 9789461934079.

Zo zijn we niet getrouwd

Als het in de samenleving regent, lekt het in de kerk. Die algemene uitdrukking gaat ook op bij de ontwikkelingen rond het huwelijk. Wat er in de samenleving rond het trouwen verandert, kom je in de kerk ook tegen. Maar zo zijn we toch niet getrouwd?

Je ziet het op het niveau van de officiële voltrekking van het burgerlijk huwelijk. Voor de overheid maakt het niet meer uit of het huwelijk gesloten wordt tussen man en vrouw of tussen personen van hetzelfde geslacht. Er zijn kerken die ook het laatste huwelijk een kerkelijke bevestiging geven.

Ook op persoonlijk vlak zie je in de kerk de ontwikkelingen in de samenleving terug. Wat jaren geleden, toen het in de samenleving opkwam, nog negatief 'hokken' werd genoemd, is nu zo algemeen dat het nu heel netjes 'ongehuwd samenwonen' heet. En het sluipt steeds meer de kerk in. Als je het zelf nog niet

waarnam, kun je het leren uit het nuttige onderzoek daarnaar dat het *Nederlands Dagblad* laatst onder predikanten deed.

Trend uit gegevens

Al kun je bij zo'n onderzoek niet helemaal om de getallen heen, daar ga ik de Kroniek niet mee vullen. De trend pik ik eruit. Die is wel duidelijk. In brede kringen binnen de Protestantse Kerk is het samenwonen zonder huwelijk breed als alternatief voor het huwelijk aanvaard. Aan de andere kant wordt deze relatievorm breed afgewezen in

orthodox-bevindelijke kerken als de Hersteld Hervormde Kerk en de Gereformeerde Gemeenten. Tussen deze twee uitersten plaatst het onderzoek de ontwikkeling in de Gereformeerde, de Nederlands Gereformeerde en de Christelijke Gereformeerde Kerken.

Ruim de helft van de gemeenten in deze kerkgemeenschappen heeft een aantal leden dat zonder huwelijk samenleeft. Zo'n 80% van de voorgangers vindt dat de Bijbel deze relatievorm verbiedt. Er zijn nauwelijks predikanten die er ruimte voor zien. Wel is de mening van een kwart van de predikanten veranderd: ze zijn voorzichtiger om hun opvatting toe te passen in de praktijk. Volgens de predikanten wijzen gemeenteleden in meerderheid het ongehuwd samenwonen af. Waar het in de gemeente voorkomt, wordt die afwijzing niet meer uitgesproken; ook veranderen gemeenteleden dan van mening.

Van de kerkenraden reageert een kwart op het samenwonen met het middel van de tucht. Andere kerkenraden denken meer genuanceerd en passen minder snel de kerkelijke tucht toe.

Ik houd het even bij deze gegevens. Het beeld dat zo ontstaat, laat op drie punten een trend zien: het fenomeen van ongetrouwd samenleven neemt in de kerken behoorlijk toe. Tegelijk is er een verschuiving in de opinie: voorgangers worden voorzichtig. De mening van gemeenteleden verschuift van *uitgesproken* afwijzend via *onuitgesproken* afwijzend naar een *andere* mening. Dat zal dan toch

de aanvaarding van deze relatievorm zijn. De reactie van kerkenraden verschuift: van tucht naar nuancering en minder snel tucht. De regen die in de samenleving het huwelijk heeft weggespoeld, lekt de kerken binnen.

Van zwijgen naar aanvaarding

Over dit onderzoek en deze trend is van alles te zeggen. In elk geval stemmen de gegevens tot nadenken. Ik zoom

even in op het verschijnsel dat gemeenteleden hun mening over samenwonen gaan verzwijgen wanneer het in de gemeente voorkomt. Dat zal iedereen zich wel kunnen voorstellen, evenals wat daarvan de oorzaak is. De onderzoekers vroegen commentaar op hun werk aan ds. Kees Visser uit Rijssen (Geref. Bond) en ds. Klaas de Vries (Geref. Kerk). Zij schrijven het zwijgen toe aan groeiende verlegenheid met samenwonen. Je durft je mening niet meer zo stellig te uiten als het dicht bij jezelf komt. Machteloosheid wordt genoemd, en twijfel doordat het in de samenleving zo breed voorkomt. De mensen wennen eraan. Is het niet heel herkenbaar? Een tijdje geleden was hetzelfde te lezen met betrekking tot homoseksualiteit.

Daar kun je gemakkelijk een mening over denken te hebben, maar als je er in eigen familie mee te maken krijgt, wordt het ineens veel moeilijker. Dan kunnen mensen van mening veranderen. Bij echtscheiding is het al net zo.

Hoe herkenbaar het ook is, het heeft wel een ingrijpend effect. Als de gemeenteleden van mening veranderen, duurt het natuurlijk niet zo lang of de kerkenraden veranderen ook. Zij nuanceren hun reactie en passen niet zo snel kerkelijke tucht toe. Sterker: als de

gemeenteleden aan samenwonen wennen, zullen kerkenraden steeds meer van kerkelijke tucht gaan afzien. En werkt dat ook niet andersom? Máákt een kerkenraad die het samenwonen nuanceert en van tucht afziet, de gemeenteleden niet onzeker en machteloos? Zo versterkt de houding van kerkenraad en gemeenteleden elkaar. Intussen zet de trend naar de aanvaarding van het samenwonen gewoon door.

Het tij kentert

Nu wijst een groot aantal predikanten het ongetrouwd samenwonen af, maar liefst 80%. Er zijn er nauwelijks die er op grond van de Bijbel ruimte voor zien. Je zou denken dat we wel weerbaar tegen de trend zijn.

Is de score van 80% wel zo hoog? Het onderzoek meldt ook dat één derde, bijna 30% (!) van de predikanten bij de Gereformeerde Kerken in de Bijbel geen verbod op ongehuwd samenleven meer zien. Nu zullen alle collega's met enige regelmaat een huwelijk kerkelijk moeten bevestigen. Dan lezen we het kerkelijk onderwijs over het huwelijk voor, met daarin die krachtige beginzin over de instelling van het huwelijk: 'Het huwelijk is geen uitvinding van mensen, maar een instelling van God.' Even later wordt dat uitgewerkt doordat de huwelijksluiting 'een publieke gebeurtenis'

wordt genoemd: 'Daarin wordt de band tussen beiden rechtsgeldig voor God en mensen. Dit verbond zijn ze aan elkaar verplicht, als ze samen een willen zijn. Want de Schepper wil een ring van trouw zien om de intieme liefde. Alleen binnen het huwelijk mogen man en vrouw zich volledig aan elkaar geven. Zo wordt het kostbare geschenk van de seksualiteit beschermd en wordt losbandigheid tegengegaan. Ons lichaam is immers een tempel van de Heilige Geest.'

Opvallende woorden. Over een instelling van God (!) die niet alleen maar een privé karakter draagt, maar publiek is en rechtsgeldigheid voor God (!) en mensen geeft. Het is een publieke band die geliefden aan elkaar verplicht (!) zijn en die bescherming biedt voor Gods geschenk van de seksualiteit. Het wordt zelfs in verband gebracht met de Heilige Geest. Opvallende woorden in

onze eenentwintigste eeuw.

Als de kerk in deze woorden

onderwijst wat Gods Woord over het huwelijk zegt, hoe is het dan mogelijk om in de Bijbel géén verbod op onge-trouwd samenwonen te zien? En je zou toch verwachten dat de 80%-score er een van 100% zou zijn! De score is láág! Doordat de kerk officieel mooie woorden spreekt maar haar dienaren er anders over denken, kentert het tij en verliezen we onze weerbaarheid tegen de trend van de tijd.

Worden wij Eli-kerken?

Het onderzoek laat zien hoe *infectief* het ongehuwd samenwonen is, als een bloedvergiftiging die steeds verder door het lichaam trekt. Van het vóórkomen gaat het via nuanceren en zwijgen naar

gewinning en aanvaarding. Dat ligt ook wel voor de hand. Het ongehuwd samenwonen is in het midden van de gemeente immers een openlijke zaak. Dat maakt het opvallend dat de kerkelijke tucht steeds meer wordt ondermijnd.

Als we in de Bijbel geen verbod meer zien, is het natuurlijk niet maar zo dat we alleen 'minder snel' zijn met de tucht. Zonder verbod heb je er hele-

maal geen reden meer voor. En als we wel een schriftuurlijk verbod erkennen, kunnen we in het concrete geval zo nuanceren dat er reden is om toch geen tucht toe te passen. Intussen worden kerkenraden tegen elkaar uitgespeeld ('daar mag het ook'). Er wordt wel verhuisd naar een gemeente waar de kerkenraad

ongehuwd samenwonen tolereert. Intussen spreken we als kerken mooie woorden over het huwelijk als instelling van God. Staan we er ook voor?

Dat onderwijs is het eerste wat nodig is. Je hebt te maken met een generatie die veel heeft met persoonlijke gevoelens en motieven en zeer weinig met het publieke, het officiële, het rechtsgeldige en de instituten. Zij moet ontdekken dat er instellingen zijn van Gód en dat je in de navolging van Christus je daarnaar voegt. Dat geldt niet alleen voor de instelling van het huwelijk. Ook de overheid die het huwelijk voltrekt, is zo'n instelling van God. Dit vraagt om goed, pastoraal huwelijksonderwijs. Dat kan harten winnen en mensen bekeren.

Maar de spits van dat onderwijs wordt stomp, wanneer openlijk ongetrouwd samenleven gepaard gaat met de openlijke gang naar het avondmaal. Dat geeft het signaal dat we ons er feitelijk bij neerleggen als men zich niet voegt naar Gods instelling. Daar zijn betrok-

kenen noch gemeente in de navolging van Christus mee gediend.

Ik moet in dit verband denken aan de houding van Eli, priester te Silo, tegenover zijn zonen Chofni en Pinechas. Het is natuurlijk geen vergelijk tussen de goddeloosheid van die zonen en de moeite van de hedendaagse generatie om het huwelijk goed te zien. Dat is overbodig om te zeggen. Maar het gaat me om de houding van Eli. Die intrigeert. Hij zei wel dat zijn zonen niet goed deden en dat de Here het afkeurde, maar hij handelde daar niet naar. Was dat slapte? Vond hij het moeilijk? Kwam de zonde van zijn zonen hem te dichtbij? 'Kennelijk sla je je zonen hoger aan dan Mij,' zei de Here tegen Eli.

'Kennelijk sla je je zonen hoger aan dan Mij'

We zullen het allemaal moeilijk vinden om te zeggen wat niet goed is en nog moeilijker om te doen wat noodzakelijk is. En niet alleen als het over onge-trouwd samenwonen gaat, maar ook bij andere ethische vragen. Is het niet de moeite die we ervaren bij allerlei trends van onze tijd? Laten we erop bedacht zijn om geen Eli-kerken te worden, waarin wel mooie woorden worden gezegd maar we ervan terugschrieken om, ter wille van de navolging van Christus, duidelijk te zijn doordat tucht de woorden ondersteunt.

Afgesloten 29 november 2012.

De spits van goed, pastoraal huwelijksonderwijs wordt stomp

De hel – een helder verhaal?

Slechts een kwart van de christenen gelooft dat de hel bestaat. Zo kopte het *Nederlands Dagblad* van 21 april 2012. Dus driekwart van alle gelovigen heeft de hel afgeschaft, reageerde Koert van Bekkum in zijn commentaar. De aanleiding voor een onderzoek daarnaar was de verschijning van het boek *Love wins* ('De liefde wint het') van de Amerikaanse evangelische voorganger Rob Bell.

In dat boek ontkent hij het bestaan van de hel. In reactie daarop verschenen andere boeken, o.a. het boek *God wins* (*God overwint*) van Mark Galli. Vervolgens organiseerde het *Nederlands Dagblad* een debatavond hierover, onder het motto: 'Is God groter dan de hel?'

Het onderwerp staat al langer in de belangstelling. Meerdere boeken getuigen hiervan.¹ Maar ik ben onder de indruk gekomen van het boek van Mark Galli. Integer en met respect voor zijn opponent gaat hij op dit moeilijke onderwerp in. En vooral: in eerbiedig luisteren naar wat God zelf wel of niet zegt in zijn Woord.

Een moeilijk onderwerp

Ik ken geen christen die dit een gemakkelijk onderwerp vindt. De termen die

Het laatste oordeel (Giotto)

de Bijbel gebruikt, laten de indruk achter van een verschrikkelijk lijden, waar in eeuwigheid geen einde aan komt. Wie dat tot zich probeert te laten doordringen, moet concluderen dat dit voor ons mensen niet te bevatten is. Welk kwaad verdient een dergelijke straf? Kun je het in je korte leven op aarde zo bont maken, dat je een eeuwigdurend verschrikkelijk lijden verdient? Ja, misschien geldt dat dan voor wrede dictators, die massamoorden op hun geweten hebben. Maar je vriendelijke maar ongelovige buren die altijd voor je klaarstaan? En je naaste familieleden die niet geloven? Je eigen kind misschien? Niet te bevatten. En vaak ook moeilijk te aanvaarden. En wanneer mensen nooit de kans hebben gekregen, omdat ze nooit het

evangelie hebben gehoord? Of kleine kinderen van ongelovige ouders, wanneer ze jong sterven? Ik noem dit, omdat ik er niet omheen wil draaien. Als ik me dit indenken, ja, dan vind ik dit ook een moeilijk onderwerp. En dan de grootste vraag: past dit wel bij een God die naar eigen zeggen liefde is (Joh. 4:8,16)? Hoe zit het op dit punt met de exegese: is het in dat opzicht ook een moeilijk onderwerp? Is de Bijbel hier duidelijk over of misschien toch niet? In elk geval maakt boven geschetste moeite het begrijpelijk dat je nog eens goed de Bijbel gaat bestuderen: hebben we het misschien toch altijd verkeerd gelezen? Meerdere schrijvers over dit onderwerp komen inderdaad tot die conclusie.

Beeldspraak in de Bijbel

Een argument is bijvoorbeeld: het is allemaal beeldspraak!

We hoeven niet te ontkennen dat er in de Bijbel inderdaad veel beeldspraak voorkomt. De wereld is als een 'akker', gelovigen zijn als 'zaad'. Of ons hart is als een 'akker' en Gods Woord is als 'zaad'. Christus is als een Herder, gelovigen zijn als zijn schapen, zijn kudde. Israël is als een 'wijngaard' et cetera. Ook als de Bijbel de hemel of de nieuwe aarde beschrijft, worden beelden gebruikt. Als een stad met fundamenten, een stad van zuiver goud, met straten van zuiver goud. Tegelijk is de nieuwe aarde een tuin, een paradijs, met bomen en waterstromen (Op. 21 en 22). Allemaal beelden, die beschrijven hoe goed en hoe mooi het zal zijn. Maar niet om precies letterlijk te nemen. Dan zouden die beelden elkaar ook tegen spreken.

Zo is het ook wanneer de Bijbel het over de hel heeft. Een poel van vuur en zwavel, buitenste duisternis (Mat. 8:12; 13:42; Op. 19:20; 20:10,14v). Ik kwam een paar keer een uitspraak van K. Schilder tegen: *Symboliek fotografeert niet, maar typeert* (Brink, p. 76).

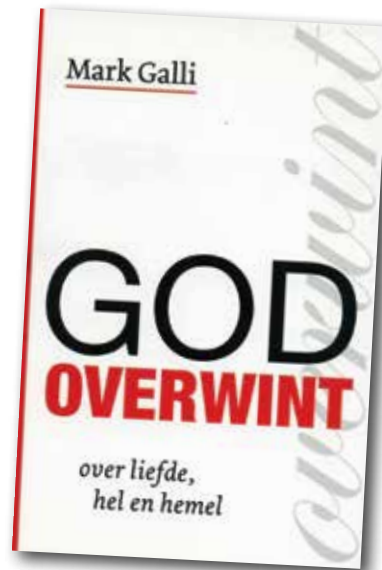
Toch verandert al die beeldspraak niets aan het feit dat de Bijbel de hel altijd voorstelt als een werkelijk bestaande plaats. Net zo goed als de hemel een werkelijk bestaande plaats is. Een plaats waar mensen blijken te zijn of te komen, na hun sterven. Een lichamenlijk bestaan met zelfbewustzijn. Een plaats van lijden en wroeging. Een plaats waar ze door God gestraft worden. En waar alle duivels of boze geesten gestraft worden (Mat. 25:41; Op. 20).

Is 'eeuwig' wel eeuwig?

Maar hoe zit het met de betekenis van het woordje 'eeuwig'?

In het *Nederlands Dagblad* werd in een ingezonden verdedigd dat het woord 'eeuwig' in de Bijbel heel vaak niet de betekenis heeft van altijd voortdurend, oneindig. Hetzelfde wordt betoogd in het tweede artikel in *Hete Hangijzers*. Met als doel: als er iets als een hel is, dan toch niet oneindig voortdurend. Het klopt inderdaad, dat 'eeuwig' in de Bijbel soms toch een einde kent.

Bijvoorbeeld: Exodus 21:6; Psalm 104:5; Jesaja 32:14v; Jeremia 18:16. Bij het woord 'eeuwig' gaat het om de verst denkbare toekomst, zover ons denken, ons gezichtsvermogen reikt. Namelijk binnen het geschetste kader. Maar alle uitleggers zijn het erover eens dat eeuwig vaak toch wél oneindig betekent. Bijvoorbeeld als het gaat om de nieuwe aarde. Leven tot in eeuwigheid, in eeuwige heerlijkheid. Daar komt echt nooit meer een einde aan.

De precieze betekenis moet dus uit het tekstverband worden opgemaakt. En dan blijken er meerdere bijbelteksten te zijn, waar van hemel en hel op een parallelle manier gezegd wordt dat ze eeuwig zijn. Bijvoorbeeld Daniël 12:2 en Matteüs 25:46. Daarom gaat het te-

**Als de hel dan niet eeuwig is,
dan ook de hemel niet!**

genargument wel degelijk op: als de hel dan niet eeuwig is, dan ook de hemel niet! De Bijbel zegt letterlijk dat het bij de hel gaat om een pijniging 'tot in alle eeuwigheden' (Op. 14:11; 20:10). Bovendien, de hel is niet alleen de plaats waar mensen gestraft worden, maar ook de duivel met alle boze geesten. En dat is toch wel eeuwig in de zin van: zonder einde.

Wijst vuur niet op 'loutering'?

Kan 'vuur' in dit verband niet een andere betekenis hebben? Namelijk die van 'loutering'? Denk aan iets als het

'vagevuur'. Ook dat wordt in het tweede artikel in *Hete Hangijzers* beweerd.

De waarheid hierin is, dat vuur in de Bijbel inderdaad wel in louterende zin wordt gebruikt. Bijvoorbeeld: Jesaja 48:10; Daniël 12:10; Zacharia 13:9. Maar niemand kan beweren dat vuur in de Bijbel *altijd* die louterende betekenis heeft. Als dat wel zo is, staat het er vaak bij. Dus moet het tekstverband weer uitsluitsel geven. En dan is er regelmatig sprake van het éeuwige vuur, van onuitblusbaar vuur, waar mensen niet gelouterd worden, maar waar God hen zal 'verderven' (Mat. 10:28; 18:8v; Mar. 9:43-48). Bovendien, als het tegelijk de plaats is waar de duivelen hun straf ondergaan, dan kan er al helemaal geen sprake zijn van loutering die tot een positieve uitkomst leidt (vgl. Heb. 2:16). God kan inderdaad ook een 'verterend' vuur zijn (Heb. 12:29)!

Een tekst die wel wordt aangehaald om aan te tonen dat ook bij de hel sprake is van loutering, is 1 Korintiërs 3:13-15. Uit het tekstverband is de betekenis niet gemakkelijk met zekerheid vast te stellen. Maar twee dingen zijn toch wel duidelijk: nergens wordt hier gezegd dat het om loutering gaat. En: niet de persoon, maar zijn werk komt in het vuur. Goed werk is bestand tegen het vuur, slecht werk verbrandt. Goede werken hebben eeuwigheidswaarde (vgl. Op. 14:13), slechte werken niet. Daar blijft dus ook geen goede kern van over.

En als God mensen loutert, wat betekent dat dan? Blijkt er dan in zondige mensen toch een goede kern te zitten, die dan overblijft? Dat kan niet de bedoeling zijn. De Bijbel zegt duidelijk dat iemands goede daden hem niet kunnen redden. Bovendien zijn er geen goede daden in de zin van volmaakt. Alleen wat uit het geloof gedaan wordt, tot Gods eer en naar zijn wil, wordt door God beschouwd als 'goede' werken (vgl. HC vr./antw. 91). Namelijk, omdat ze dan gereinigd en geheiligd zijn in het bloed van Christus. Wanneer God mensen loutert, dan betekent dat dat Hij – door middel van beproevingen – mensen tot inkeer brengt, dat Hij gelovigen laat groeien in geloof. Zodat ze hun zonden scherper gaan zien en steeds meer bestrijden en wegdoen. Zodat God kan vergéven!

Vaak gaat het ook niet om individuele personen, maar om zijn(!) volk. God voert zijn volk in ballingschap. Die beproeving leidt tot loutering: de ongelovigen worden weggezuiverd, de gelovige rest blijft over. Een andere tekst is nog Marcus 9:49, waar staat dat iedereen met vuur 'gezouten' zal worden. Zout, wordt dan gezegd, heeft een zuiverende werking. Dat past bij een louterende werking van vuur. Maar juist in Marcus 9 wordt steeds over 'onuitblusbaar' vuur gesproken. Het vuur van het oordeel. Daarom moet in dit verband bij 'zout' gedacht worden aan Gods oordeel over Sodom en Gomorra. Die hele streek werd toen een Zoutzee. Dat betekent: definitief onvruchtbaar gemaakt.

Zodat God kan vergéven

De zin van dit vers is (gezien ook het vervolg in vs. 50): iedereen moet gezouten worden. Liefst tijdens dit leven op aarde. Gelovigen zijn het zout der aarde. Dan is zout smaakmakend en berderfwerend. Maar wie zich niet tijdens dit leven laat zouten, die zal ná dit leven gezouten worden, namelijk met een definitief onvruchtbaar makend oordeel.

Dus ook hier geen enkele aanwijzing dat mensen in de hel gelouterd zouden kunnen worden en daar gezuiverd weer uit zouden kunnen komen. Nergens lees je in de Bijbel dat mensen de hel nog weer kunnen verlaten.

Altijd einde aan Gods straffen?

Wanneer God zijn eigen volk straft, ja dan is dat altijd bedoeld om tot bekering te brengen. Dan gaat het over straffen in dit leven. En daaraan komt altijd een einde. Maar God straft zijn vijanden soms ook in dit leven definitief, met de tijdelijke en eeuwige dood. In dit verband wordt wel verwezen naar het Joodse volk Israël. En dan als voorbeeld voor alle mensen. Zoals God met het Joodse Israël omgaat, zo gaat Hij uiteindelijk met alle mensen om (zie *Hete Hangijzers*). God straft zijn eigen volk. Omdat ze Jezus verworpen hebben als de door God beloofde en gezonden Messias. Maar de verharding van

Israël is tijdelijk. Uiteindelijk zal toch heel Israël gered worden: Jesaja 45:25; Romeinen 11:25,32-36!

Over Romeinen 11 is in dit verband al veel geschreven. Maar het is zeer de vraag of deze tekst wijst op een toekomstige massale bekering van de Joden (vgl. DL III/IV, 7). Paulus zegt (Rom. 9:6v) dat niet alle Israëlieten werkelijk tot Israël behoren. Met heel Israël wordt het wáre Israël bedoeld, de gelóvige Israëlieten. En dát Israël wordt gered. En dan gaat het niet alleen om de natuurlijke kinderen van Abraham, maar ook om de gééstelijke kinderen van Abraham (Rom. 4:16v,23v; 9:7; Gal. 3:7-9,14). Dat is in Romeinen 9:6-8 Paulus' argument, dat God zijn belofte aan Israël niet gebroken heeft!² Dat betekent dat niet alle Israëlieten gered worden, net zomin als alle mensen uit alle andere volken.

Gaat het bij 'Gehenna' niet om vernietiging?

Bij de naam 'Gehenna' wordt meer letterlijk gedacht aan het Hinnomdal, bij Jeruzalem. Dat Hinnomdal is bekend als de plaats waar in het kader van afgodendienst (Moloch) kinderofters gebracht werden (vgl. 2 Kron. 28:3). Verbrand in een vurige oven. En zo dus een typerende benaming voor de hel. Maar, hoewel het soms ook tegengesproken wordt (bijv. door Mark Galli), ook wordt het Hinnomdal gezien als de vuilstortplaats van Jeruzalem, waar alle afval door vuur vernietigd werd of door de wormen opgegeten (vgl. Jes. 66:24). En als het zo op de hel wordt toegepast, dan gaat het niet om eeuwig lijden, maar definitieve vernietiging. Ook dit verdraagt zich echter niet met teksten als Daniël 12:2 en Matteüs 25:46 (vgl. ook Joh. 5:29), waar het bij de hel om een oneindig bestaan gaat, net zo goed als bij de hemel of nieuwe aarde. Dat het om een bewust en pijnlijk bestaan gaat, blijkt onder andere uit de bekende gelijkenis van Jezus over de rijke man en de arme Lazarus (Luc. 16; vgl. 13:28). De rijke man lijdt pijn in deze 'vlammen' (vs. 24). En hij ziet Lazarus in Abrahams schoot. Hij is zich ervan bewust dat hij nu een heel ander bestaan heeft dan Lazarus. Lazarus is gelukkig,

maar hij lijdt pijn. Bij de uitleg van dit bijbelgedeelte moet wel rekening gehouden worden met het feit dat het om een gelijkenis gaat. Dat betekent echter niet dat je alles maar zou kun-

Bewust en pijnlijk bestaan

nen vergeestelijken. De kloof tussen hemel en hel bijvoorbeeld is een zeer reële en diepe kloof. Onoverbrugbaar! Er is bij deze rijke man wel iets te merken van het besef dat hij tijdens zijn leven op aarde de verkeerde keus gemaakt heeft. In die zin spijt en wroeging (vgl. 'tandengeknars'). Maar geen bekering. Bekering is in de hel niet meer mogelijk. Niet omdat mensen vernietigd worden en zouden ophouden te bestaan, maar omdat God daar niet meer met zijn Geest bekering bewerkt. Daarom éeuwige wroeging.

Is de Bijbel tegenstrijdig?

Als we er na al het bovenstaande niet omheen kunnen dat de Bijbel met de hel toch een plaats bedoelt, waar ongelovigen eeuwig zullen lijden zonder dat er een eind aan komt – hoe kijken we dan tegen God aan?

We kunnen bijvoorbeeld niet zeggen: dat was het beeld in het Oude Testament, in het Nieuwe Testament komt een ander beeld naar voren. Want het is juist Jezus, die meer dan wie ook in de Bijbel over de hel gesproken heeft.

Wil God dan inderdaad sommige mensen straffen met zo'n verschrikkelijk eindeloos lijden? Terwijl Hij een God van liefde is? En zegt de Bijbel ook zelf niet dat God alle mensen wil redden en verzoenen? Denk aan teksten als Romeinen 5:18; 1 Timoteüs 2:4; 4:10; Filippenzen 2:10v; 1 Johannes 2:2. Of is de Bijbel tegenstrijdig? Het lijkt me niet nodig om dat laatste te bestrijden. Als de Bijbel Gods Woord is, door Gods Geest geïnspireerd, dan is de Bijbel een eenheid en ook eenduidig. Dat mag uitgangspunt zijn. Ook in het kader van dit onderwerp, de hel, ben ik niets tegengekomen wat dit uitgangspunt zou ondergraven.

Bij genoemde bijbelteksten die lijken te wijzen op iets als alverzoening, gaat

het meestal om een van de volgende uitleggingen:

- de bedoeling is te benadrukken, dat het offer van Christus volmaakt, volkomen was, genoegzaam om voor de zonden van alle mensen te betalen;
- of het gaat erom te benadrukken, dat dit voor alle mensen de enige weg is, voor alle soorten mensen (rijk of arm, Jood of Griek), een andere weg ter verlossing is er niet.

Het boek van Mark Galli, dat ik in het begin van dit artikel noemde, laat duidelijk zien dat het te kort door de bocht is om te zeggen dat God liefde is en (dus) alle mensen wil redden. Zijn

opponent schrijft in *Love wins* dat de conclusie moet zijn:

Juist Jezus heeft meer dan wie ook in de Bijbel over de hel gesproken

dus worden alle mensen gered. Want God is machtig en bereikt altijd wat Hij wil. Maar dat is te simpel gesteld en negeert andere bijbelse noties. De Bijbel noteert het gewoon als een feit dat niet alle mensen gered worden (vgl. Mat. 22:14).

Wie is God eigenlijk?

Dus God wil niet dat alle mensen gered worden? Of wil Hij dat wel, maar laat Hij de keus aan de mens? Dat laatste is ook een belangrijk item in het boek van Galli. De in zonde gevallen mens is helaas niet meer in staat om zelf de goede keus te maken. In feite wil hij dat ook niet. Tenzij God met zijn Geest op hem inwerkt, zijn wil vernieuwt en hem tot de goede keuze brengt (Joh. 6:44; Ef. 2:8-10; vgl. DL III/IV, 3,11,12). Dat wordt bevestigd door wat de Bijbel zegt over het feit dat God soms ook mensen verhardt. Denk aan de farao van Egypte (Ex. 4:21; Rom. 9:18; DL I, 6). We komen hier op een terrein dat we slechts met schroom mogen betreden. En waar we ook duidelijk grenzen in acht moeten nemen. We willen graag weten wat God beweegt en wat zijn overwegingen en motieven zijn. We komen met onze waaroms, en trekken dan zomaar Gods integriteit in twijfel. Als we niet oppassen. Denk aan Job. God moest Job op z'n plaats zetten

(vgl. Rom. 9:20v). Als het ergens geldt, dan hier wel: wat God niet (precies) geopenbaard heeft, moeten wij niet nieuwsgierig onderzoeken (Deut. 29:28; Rom. 11:33-36; vgl. DL I, 12,14).

God is liefde. Maar God is ook de Heilige. Wanneer we in Openbaring lezen (3:7; 4:8v; zie ook Ex. 15:11 en Jes. 6:3) dat mensen en engelen in de hemel God prijzen, dan zingen ze niet: liefde, liefde, liefde, maar heilig, heilig, heilig. Hij is de Heilige. Dat sluit liefde in. Maar ook méér, bijvoorbeeld volmaaktheid en rechtvaardigheid.

Toch is Gods liefde de overheersende toon door de hele Bijbel heen. Want waarom heeft God zijn Woorden in de

Bijbel laten opschrijven? Opdat mensen ze zullen lezen,

horen en geloven. Opdat mensen gered worden. In heel de Bijbel draait het om Gods reddingsplan en reddingswerk, zoals Hij dat met name in Christus tot uitvoering heeft gebracht.

Galli (p. 41,46v) laat zien dat God niet alleen Schepper en Redder is, maar vooral Minnaar. Want je redder hoeft normaal gesproken niet per definitie iemand te zijn om van te houden. Wanneer iemand je uit een brandend huis of van de verdrinkingsdood gered heeft, dan ben je zo iemand dankbaar. Maar dat is wat anders dan van iemand houden. Galli gaat hierbij in op Gods Drie-eenheid: God kent al van eeuwigheid in Zichzelf liefde, als Vader, Zoon en Heilige Geest. Wanneer God mensen schept en redt, dan is zijn ultieme doel dat Hij hen wil laten

delen in die liefde. De onderlinge liefde tussen Vader, Zoon en Geest wordt uitgebreid met mensen, die Hij liefheeft en die Hem liefhebben.³ Maar wanneer zijn liefde gekrenkt wordt, zien mensen ook de keerzijde van die liefde.

Volkomen barmhartig én rechtvaardig

Dr. Bram van de Beek laat in zijn artikel in *Hete Hangijzers* zien dat de Bijbel ook

veel aandacht heeft voor Gods rechtvaardigheid, dat Hij recht doet, het recht handhaaft. En zo nodig rechtvaardig straft. In de Bijbel wordt dat juist vermeld als tróóst voor de gelovigen (zie Psalmen; Dan. 12:2; Rom. 12:19; Op. 6:10).

Gods volk en Gods kinderen zijn en worden vaak vervolgd en onderdrukt. En ook in het algemeen worden er door mensen veel wreedheden begaan, tot massamoorden toe. En op deze aarde gaan daders soms ook nog vrijuit. Ze worden niet gestraft, maar ontspringen de dans. Dan is het een troost dat God alsnog recht zal doen en de dingen recht zal zetten. Dat moet Gods kinderen ook weerhouden om het recht in eigen hand te nemen en zichzelf te wreken: Mij komt de wraak toe, Ik zal het vergelden, spreekt de HERE (vgl. Rom. 12:17-20). Christenen moeten zelfs hun vijanden liefhebben (Mat. 5:44-48).

Dat Gods rechtvaardigheid samengaat met zijn liefde, zien we heel duidelijk in het kruis van Christus. In Hem strafte God de zonde met de zwaarst denkbare straf. Dat is Gods rechtvaardigheid. Tegelijk blijkt zijn liefde wanneer er zo kwijtschelding van de straf mogelijk wordt, voor ieder die in Christus gelooft.

Gelovigen hoeven dus niet bang te zijn voor de hel. Jezus is de Rechter, die komt om te oordelen. En die gelovigen vrijspreekt (1 Joh. 4:17; Joh. 5:24,29). Wel betekent de werkelijkheid van de hel voor alle mensen, dat je de zonde niet moet bagatelliseren (Galli, p. 172v). En dan is vooral de afwijzing van Christus en daarin de afwijzing van Gods liefde iets wat God zeer

hoog opneemt (vgl. Joh. 3:16-21). In feite is de hel dus de afgewezen hemel.

Gods rechtvaardigheid blijkt ook nog op een ander punt, namelijk dat er ook in de hel onderscheid in straf is (vgl. Brink, p. 81v). God scheert niet alles over één kam. Iemand die veel van het geloof geweten heeft en dan Christus bewust afwijst, draagt een grotere verantwoordelijkheid dan wie het evangelie nooit gehoord heeft. De straf

zal voor Tyrus en Sidon en zelfs voor Sodom en Gomorra draaglijker zijn dan voor Israëlieten die Jezus afwijzen (Mat. 11:21,24). Aan wie veel gegeven is, van hem zal veel gevraagd worden (Luc.

God toch een weg verder weet met die schepsels van Hem en zelfs met liefde! Veel bedachte oplossingen (zie boven) komen voort uit de drang om God aan te passen aan ons godsbeeld. Wij ma-

Wat doet God met mensen die in onze ogen nooit een kans gekregen hebben, omdat het evangelie hun niet bereikt heeft? In elk geval stelt de Bijbel ook die mensen schuldig en strafwaardig

(vgl. Rom. 1:19-21 en 2:14v; DL III/IV, 4). Of God hen op een of andere manier toch nog wil redden, weten we niet. Wat doet God met jonggestorven kinderen van ongelovigen? Ook daarover heeft God ons niets geopenbaard. We mogen dit alles dus rustig aan Hem overlaten.

Wel mag dit alles voor ons een aansporing zijn om het evangelie van Jezus Christus uit te dragen.

De vraag aan ons is: kun jij de God, die voor jou zijn enige Zoon opofferde, kun jij Jezus Christus, die voor jou aan het kruis wilde sterven, vertrouwen en liefhebben (Galli, p. 36)? Wie gelooft,

mag de toekomst met vertrouwen tegemoetzien (Joh. 5; vgl. Rom. 10:4).

Noten:

- 1 Zie bijvoorbeeld E. Brink, *Uitgesproken. Vitaal geloven vandaag*, p. 72-86; M. van Veelen & C. Dekker (red.), *Hete Hangijzers*, p. 159-170 (Bram van de Beek) en p. 171-176 (Johan van Arkel en Martine van Veelen).
- 2 Zie hierover breder J. Douma, *Christenen voor Israël?*; H. de Jong, *De landbelofte*. Beide schrijvers komen op grond van hun studie tot de conclusie dat er geen belofte is van een toekomstige massale bekering onder de Joden.
- 3 Voor deze gedachte wijs ik ook op Tim Keller, *In alle redelijkheid*, p. 226-228.

Dit artikel is o.a. geschreven n.a.v. Mark Galli, *God overwint. Over liefde, hemel en hel*, Vuurbaak, Barneveld, 2012, ISBN 978 90 5560 463 0, 206 pag., prijs 14,90

Het laatste oordeel (Johannes de Doperkerk, Huizinge)

12:48v). En de veroordeelden zullen erkennen dat ze fout waren. Ook naar hun eigen maatstaven (vgl. Rom. 2:14v)! Zo zal uiteindelijk elke tong belijden dat Christus Heer is, hetzij goedschiks, hetzij kwaadschiks (Fil. 2:9-11).

Wie zijn wij eigenlijk?

Wanneer we toch moeite houden met een hel als eeuwige straf van God, dan moeten we in elk geval een paar dingen bedenken.

Zou het kunnen dat wij barmhartiger zijn dan God? Dat wij meer liefde zouden hebben dan Jezus? Misschien moeten we in plaats van vragen te stellen over Gods straffen ons meer verwonderen over Gods reddingswerk. Dat is immers de scopus van de hele Bijbel. En zou God als Schepper niet het recht hebben om schepsels van Hem, die niet aan zijn doel en verwachtingen beantwoorden, weg te doen (vgl. het beeld van de pottenbakker, o.a. Rom. 9)? En vallen wij niet allemaal onder dat oordeel? Een wonder dus, wanneer

ken ons bezorgd over Gods imago, wanneer Hij zo wreed – naar onze maatstaven – blijkt te kunnen straffen. Zo'n God wordt onverkoopbaar! Maar wat we dan in feite doen, is: God kleiner maken, zodat Hij in onze denkkaders past. Wij hoeven zijn reputatie niet te beschermen. Dat kan Hij prima zelf. Hij staat daar trouwens ook ver boven!

God durven vertrouwen

Waar het om gaat, is: God heeft ons niet alles verteld (vgl. Joh. 21:25). Wij kunnen dus niet alles overzien. We kunnen Hem niet narekenen (Jes. 40:12-31; 55:8v) en moeten dat ook niet willen. We moeten dus ook nooit gaan speculeren over wie er dan wel naar de hel gaat. Ons is geen enkele naam bekend! Wel zijn ons namen bekend van mensen die naar de hemel zijn gegaan. En we weten één ding zeker: Christus is de enige weg naar de Vader (Joh. 14). De Bijbel roept ons in alle toonaarden op om in Christus te geloven als onze enige en volmaakte Redder.

Lediggang

Column

Gijs Zomer

Onze basisschool heeft me gevraagd om een weekopening te verzorgen. Ik zit maandagmorgen in de hal van de school waar de kinderen bijeenkomen. Ze zijn – nadat de schoolbel heeft geluid – eerst nog even naar het leslokaal gegaan. En ik zie nu een jongen schielijk binnenkomen. Je bent te laat, zeg ik hem. O, dominee, zegt hij, hebt u gister naar *Boer zoekt vrouw* gekeken? Eh... nee, zeg ik hem. Nou, ik wel, zegt hij, en daarom ben ik nu te laat!

's Avonds heb ik catechisatie. En ook daar gaat het over *Boer zoekt vrouw*. Er worden me vragen gesteld over homoseksualiteit en seks voor het huwelijk. Niet dat ze mijn mening willen weten, of hoe de Bijbel hierover spreekt. Nee, de vraag is deze: waarom zou dit niet kunnen? Ze hebben kennelijk een paar weken meegedeeld met dit programma en ze voelen zich verbonden aan de deelnemers. Ze zitten ineens in hun leefwereld, en ze genieten ervan.

Ik overweeg nu om de kerkenraad voor te stellen om onze avonddienst een paar uur op te schorten. Laten we voortaan om half negen 's avonds beginnen. En dan een dienst van anderhalf uur. Zou dat niet een goede functie van de tweede kerkdienst zijn, om – zoals ze vroeger wel zeiden – om ledigheid te voorkomen? Immers, ledigheid is des duivels oorkussen. En ach, misschien moeten we dan nog een extra dienst houden op de zondagmiddag. Ik kwam eens – lang geleden alweer – op mijn zondagmiddagwandeling een paar

verkleumde kerkjongeren tegen. Het was koud, en het ijs lag dik op de sloot. Ze vroegen me of ik er bezwaar tegen zou hebben, als zij zouden schaatsen. Ik vroeg hun: Wat vinden jullie ouders hiervan? Ze zeiden: Dat weten wij niet, want die liggen te slapen. Toen adviseerde ik hun om nu eerst naar huis te gaan, de ouders wakker te maken en hun te vragen: Wat is erger op zondag, slapen of schaatsen?

U zult zeggen: dit was vroeger, die tijd is voorbij. Maar ik vraag u: wat zijn de huidige motieven om de tweede dienst af te schaffen? Ik viel eens midden op de zondagmiddag onverwachts binnen bij een goede kennis. Ik had voor die middag een preekafspraak in zijn kerk. Het was er reuze gezellig, zo te zien een feestje, veel lekkers en er werd ook vrolijk gedronken. Ze verontschuldigde zich niet eens dat ze niet meegingen naar de tweede dienst.

Het was heel vroeger – in 1578¹ – toen er ergens een kerkelijk besluit werd genomen om kerkdiensten te houden om 'lediggang' te voorkomen. Het betrof de kerkdiensten op bijzondere christelijke feestdagen. Misschien verbaast u zich over de vraag, maar in die tijd werden Kerstfeest, Pasen en Pinksteren niet vanzelfsprekend geacht. De roomsen vierden bijkans elke dag feest, maar de gereformeerden zeiden: we hebben maar één feestdag en dat is de zondag, de dag van de Heer. Andere specifieke feestdagen zouden het evangelie verarmen en aanleiding

kunnen geven tot bijgeloof. Ook kort na de Vrijmaking is daarover in onze kerken gesproken.² Een classis kreeg het verzoek om alle feestdagen buiten de zondag af te schaffen. Men herinnerde zich de discussie en besluitvorming in de vroege reformatietijd. Maar er is toen gezegd: je kunt als kerk wel een feestdag willen afschaffen, maar als de overheid een vrije dag heeft bepaald, laat dan die vrijheid niet misbruikt worden voor 'onnutte en schadelijke lediggang'. En de kerken werden opgeroepen tot 'een heilige en profijtelijke oefening' van de kerkdiensten.

Ik moet daaraan nog wel eens denken als het gaat om ons getob met de tweede kerkdienst. En actueel is de vraag naar de frequentie van de kerkdiensten op het Kerstfeest. En misschien moeten we overwegen om ook maar weer – en tijdig – op de morgen van nieuwjaarsdag naar de kerk te gaan.

Noten:

- 1 Joh. Jansen, *Korte verklaring van de kerkorde*, p. 292.
- 2 *De Reformatie*, jrg. 33, p. 197.

Pril maar sterk geloof

Ik hoop dus dat de HEER het mij zal willen vergeven wanneer ik me neerbuig in de tempel van Rimmon. Elisa antwoordde: 'Ga in vrede.'

(2 Koningen 5:18-19)

Wat is de profeet soepel tegenover Naäman uit Syrië. Hoe kan dat in vredesnaam? Naäman mag in de tempel van een afgod door de knieën gaan. Is dat geen vergaande toestemming van Elisa? En als dat al kan..., waarom dan zo moeilijk doen over van alles en nog wat? Er zijn voor God blijkbaar verzachtende omstandigheden.

Sterk maar nog pril

Begin met verwondering over Naämans uitspraak. Wat een geloofsbelijdenis: behalve in Israël is er in de hele wereld geen God! Kun je makkelijk zeggen, nadat je genezen bent... Dat lag helemaal niet voor de hand. Hij had tegen zijn religieuze achtergrond heel goed kunnen zeggen: die god is ook een geweldige god, naast die van ons in Syrië. Blijkbaar is de God van Israël goed in wonderen doen, en van een beetje meer kaliber (of kilowatt) dan onze goden. Maar Naämans uitspraak gaat veel verder. *Hij zweert zijn eigen god af!* Alleen Israëls God is God. En dat was nu juist de grote moeite bij Gods eigen volk. Men hield er andere god(sdienst)en op na. De enige echte God moest zijn plaats delen met een ander. Baäl was zijn concurrent geworden. De god van de economie bracht de levende God op

een gedeelde plaats. Bovendien, Elisa had in Israël al verschillende wonderen gedaan in Gods naam, maar ze waren er gewoon blind voor. Terwijl deze Syriër aan één wonder genoeg heeft om de levende God te erkennen als de Enige, Echte!

Je merkt wel dat deze man aan het begin staat. Zijn geloof is sterk, maar nog pril. Het moet nog groeien. Hij reist met zijn gevolg terug naar Elisa en stalt zijn rijkdommen uit. Hij dringt aan op betaling. Elisa moet het maar zeggen. Immers: 'voor wat, hoort wat'. Naäman spreekt ook hier vanuit zijn eigen achtergrond. Hij is niet anders gewend. Hier hoort een betaling bij. Voor niets gaat de zon op; wat gratis is, betaalt een ander. Hij hééft er ook veel voor over. Ook dat past bij het beeld van alle andere godsdiensten: ik geef jou wat, en ik krijg er wat voor terug. Niets is

gratis. Iedere willekeurige godheid laat zich betalen, en lijkt wat dat betreft op mensen. Hij wil er wat voor terug zien. Naäman weet niet beter. Hij is dankbaar en wil die dank uiten door te betalen. Het interesseert hem niets, al zou Elisa zijn complete kapitaal vragen.

Vergaande erkenning

Elisa weigert pertinent. Hij wil niets, maar dan ook niets aannemen. Dat is heel prijsbewust. Hij wijst van zichzelf af. Hij is geen wonderdoener die zich ervoor laat betalen. Hij wijst van zichzelf af in de richting van God. God is onbetaalbaar! Het moet voor Naäman nog duidelijker worden wie de enige echte God is. Totaal anders dan welke andere godheid is Hij. Hij laat Zich niet betalen door mensen. Alleen de gedachte al. *Je kunt God nooit rijker maken*, Hij is de Schepper. Hij werkt alleen gratis en voor niets. Het enige wat God vraagt, is erkenning. Naäman accepteert dat blijkbaar, want hij dringt niet verder aan.

Hij is vast besloten terug te gaan. Als hoge generaal kan Naäman het niet maken, niet terug te keren. Maar hij doet een bijzonder verzoek. Hij wil een

De Syrische god
Rimmon

Woordwaarde
Egbert Brink

karrenvracht met grond meenemen. Heilige grond op transport? Een filiaal van Israël openen? Het is de bedoeling *een altaar te maken voor God* om Hem te dienen *in zijn eigen land*. Dat is een unicum! Het laat opnieuw zijn geloof zien. Hij is door God gered en bevrijd van zijn ziekte. Om nooit te vergeten. Van die God wil Hij nooit meer af. Die wil Hij niet meer verliezen. Maar is dat niet bijgelovig? Elisa zegt er niets van en komt Naäman tegemoet. Hij houdt blijkbaar rekening met de omstandigheden en met een pril geloof dat nog moet ontluiken en groeien.

Heilige grond op transport?

En dan nog een stap verder! Wat vraagt Naäman nu? Of hij gewoon de godsdienst van Rimmon kan onderhouden en ondertussen in zijn hart de God van Israël erkennen? Dus doen alsof? In de tempel van Rimmon door de knieën gaan, terwijl hij in zijn hart aan God denkt? Zoiets als: vasthouden qua uiterlijke vorm aan je vroegere religie van hindoe, boeddha of islam, door de gewoontes in stand te houden. Vanbuiten verandert er ogenschijnlijk niets, maar diep vanbinnen in de God van Israël geloven. Kan dat, mag dat?

Gewetensbezwaarde

Naäman zegt niet dat hij nu in de tempel van Rimmon God gaat aanbid-

den. Dat is hij helemaal niet van plan. Er is maar één God! Hij neemt niet voor niets grond mee voor een apart altaar als heilige plaats. Hij doet niet alsof. Hij moet als generaal mee met zijn vorst. En als die door de knieën gaat, steunt hij altijd op zijn generaal. Hij moet buigen, als de 'wandelende kruk' van de koning, om zijn vorst te ondersteunen. Dat is iets anders dan aanbidden. Het gaat om een militaire dienst en plichtpleging. Zou Naäman dat weigeren, dan zou hij zich verdacht maken, en het zichzelf onmogelijk maken. Zelfs dit brengt Naäman al in als gewetensbezwaar. Hij wil zeker niet de schijn wekken de God van Israël alsnog te verloochenen. Hij zit ermee, omdat Hij ontdekt had dat God je hele leven vraagt. *Hij brengt het te berde vanuit zijn geloof in God*. Hij heeft een zuivere ijver voor God: Hem als Enige erkennen, maar zou God dit wel tolereren? Wat een verschil met Israël! Gods eigen volk ziet er geen probleem in om godsdiensten te combineren. Van twee walletjes eten, dat moet kunnen. 'Baäl

Buigen als 'wandelende kruk'

en andere godheden naast de God van Israël erop nahouden; ieder heeft zo zijn specialiteit. Het oog wil ook wat en je moet met de mode mee.' Maar dat is niet de kwestie voor Naäman. *Hij blijft bij de erkenning van de enige God*. Alleen vreest hij dat hij op zijn werk in de problemen komt, omdat godsdienstige

gebruiken en de staat zo in elkaar verstrengeld liggen.

Vergezeld van vrede

'Ga in vrede!' Wat is dat nou voor antwoord!? Weet Elisa soms niet wat hij moet zeggen? Is hij verlegen met de situatie? Of is het hem om het even? Vergeet niet dat dit een uitzondering is. Vaker zijn niet-Joden tot erkenning van God gekomen en voegden ze zich bij het Joodse volk om verder te integreren. Maar Naäman blijft niet hier, hij vertrekt weer naar zijn thuisland. Dit is een unieke situatie.

'Mijn zegen heb je.' Dat is mooi meegenomen. Naäman kan de vrede van God meenemen naar huis. Die vrede moet zijn gedachten behoeden en bewaken. Die moet hem ook bij God zelf bewaren. Elisa is niet onverschillig, *hij laat Naäman niet aan zijn lot over. Hij laat hem aan God over* en aan diens leiding. Hij laat hem los lopen. Hij geeft er niet een-twee-drie een antwoord op. Dat hoeft ook niet. God zal voor zijn knecht Naäman zorgen. Naäman zal zelf tot voortschrijdend inzicht komen. Als zijn geweten nu al zo duidelijk spreekt dat hij aan God wil vasthouden, dan zal God hem ook vasthouden. Elisa heeft er blijkbaar alle vertrouwen in. Hij laat zich niet door angst regeren, maar door vrede. Daarom kan hij met een gerust hart zeggen: Ga in vredesnaam.

**Bestuur, redactie en medewerkers
wensen alle lezers goede feestdagen toe
en Gods zegen voor het jaar 2013**

Telkens weer

Handelingen 16:6-14

Wij hoeven om God te ontmoeten niet meer naar Jeruzalem of een andere ver weg gelegen plaats. De kerk is sinds Paulus dichtbij gekomen: in eigen stad of dorp of streek. Waar God dichtbij komt, houden wij Hem toch niet op een afstand of blijven wij toch niet weg?

Maar hoe dichtbij de kerk ook is, we moeten er wel de deur voor uit. Niemand komt uit zichzelf tot geloof. Het heil komt van buiten onszelf. We zijn aangewezen op de vreugdebode die met zijn boodschap van elders komt. Het is de Geest die hem naar ons heeft geleid. Hij komt ons proclameren wat Christus heeft gedaan. En hij roept ons op dat niet passief als voorstelling te ondergaan. De Geest opent ons hart zodat we het actief aanvaarden. Zo geeft God ons deel aan zijn evangelie en zijn heil. In de kerk ontmoeten we en leven we met hen die ook door God gezocht en geroepen zijn.

Je gaat naar de *kerk*. Je bent geen bezoeker van een uitvoering of voorstelling waar je toeschouwer kunt zijn of uit je dak kunt gaan. Je gaat ook niet als cliënt of cursist naar een cursus of groepstherapie waar je wat opsteekt of je leert uiteten. Je gaat als kind van God naar de plaats waarvan je Vader heeft gezegd dat zijn Geest daar dingen doet die je zelf niet kunt: je harde hart openbreken en vermurwen. Dat is niet 'leuk', zoals medicijnen niet lekker zijn. Op zoiets zit de mens van vandaag ook niet te wachten: hij verklaart je voor gek. Maar het is wel 'zoet': het gaat zonder vleselijk geweld. De Geest overwint en overtuigt je. En Hij maakt je leven aange-naam. Eerst voor God, dan ook voor jezelf. Je blijft geen gast of bezoeker, geen cursist of cliënt, je gaat zingen en danken en Gods naam grootmaken! Dát is de kerk!

We gaan naar de kerk. En we *blijven* dat doen. Ons leven lang. Want één goede dienst, ooit een keer, is niet genoeg. Het akkerland heeft de telkens weer vallende regen en de telkens weer schijnende zon nodig. Een mens eet elke dag weer, en als het goed is, is zijn dieet gevarieerd. Het is met het geloof niet anders. Je weet misschien niet meer waarover vorige week gepreekt is, maar het heeft je wel gevoed en het was in zijn wekelijkse variatie nodig.

We gaan naar de kerk, telkens weer. Want we laten ons als mensen zo gauw misleiden. We laten ons inpakken door de verleidingen van de wereld. Of we doen alsof we er al zijn. We leven met een eigen beeld van God waarin we meer van zelfvergeving en zelfrechtvaardiging leven dan van zijn vergeving. We hebben preken als eyeopeners nodig om telkens weer bij Gods les geroepen te worden. Wie plaatst ons voor

God, wie doorbreekt onze eigen gedachtekringetjes als we denken dat we geloven kunnen op ons eentje?

We gaan naar de kerk, telkens weer. We worden aangevochten en kennen dorre tijden in ons geloofsleven. We twijfelen aan het bestaan van God, aan zijn genade, aan ons eigen behoud. Martelend kan dat zijn. Wat hebben we het nodig dan van buiten onszelf aangereikt te krijgen wat we nodig hebben. Heerlijk als iemand die ook mens is, namens God ons stimuleert en bemoedigt en de weg wijst.

Telkens naar de kerk. Gods Woord moet je *bewaren*. Dat betekent niet dat je het ongebruikt wegstopt in een veilige kluis. Maar dat je het in je *hart* bewaart. Daar stuurt het je en beheerst het je. Daar klopt het voortdurend aan je leven. Daar vraagt het om gevoed te worden.

Telkens weer naar de kerk. Je hebt het nodig om te *groeien*. Wat kom je in de loop der jaren onder de voortdurende prediking een stuk verder in je omgang met God. Wat vallen er gaandeweg een stukjes uit de puzzel op hun plaats. Wat groei je in kennis van Gods genade en Gods wegen. Wat groei je in een kerkgemeenschap door allerlei verschillende tijden en omstandigheden heen. Wat opent het telkens nieuwe perspectieven. Elke zondagse kerkdienst is niet meer dan een bekertje water uit de oceaan van Gods heil. Met één emmertje, ooit één keer in je leven, ben je toch niet tevreden? Je *blijft* toch met emmers sjouwen je leven lang om je te wassen in en te laven aan Gods heil? En dan is de oceaan nog lang niet leeg!

Kort gezegd: de Heilige Geest werkt en versterkt het geloof niet door incidentele diensten of preken, maar door de continue dienst van prediking en sacramenten, door frequente kerkgang.

Waarom naar de kerk?
Pieter Niemeijer

*Bijbelse
Scholengemeenschap*

Rondblik

Jan Bollemaat

Terug naar school met de Bijbel?

Het laatste halfjaar is er in de pers regelmatig geschreven over ontwikkelingen in het gereformeerd onderwijs.* Op de site van het LVGS staat nu een notitie hierover, *De toekomst-agenda van het gereformeerd onderwijs* met als ondertitel: 'Samen scholen met de Bijbel'. Het onderwerp verdient onze aandacht. Hoe stelt het LVGS zich die agenda voor?

In dit artikel laat ik de krantenberichten liggen. Ik wil de notitie samenvatten en vervolgens enkele opmerkingen maken om het gesprek verder te brengen.

De notitie geeft aan dat bezinning op de toekomst van het gereformeerd onderwijs noodzakelijk is vanwege interne en externe ontwikkelingen. Interne ontwikkelingen zijn: de formeel-juridische eis dat je bij lidmaatschap van en benoeming in het gereformeerd onderwijs lid moet zijn van de GKv. Dat paste in de verzuilde tijd (jaren '50-'80 vorige eeuw), maar inmiddels is de zuil verbrokkeld en is de formeel-juridische eis opgerekt naar leden van de CGK en NGK. Toch blijft het onbevredigend en wordt het als belemmerend ervaren.

Het doet geen recht aan de groeiende erkenning van eenheid met andere oprechte belijders van Christus.

Bezinning op toekomst

Verbreiding benoemingsbeleid

In het aanmeldingsbeleid wordt zichtbaar dat veel leerlingen worden toegelaten die niet tot de oorspronkelijke doelgroep behoren, op sommige scholen is dat zelfs 60%. In het benoemingsbeleid is een verbreding naar CGK en NGK opgetreden, maar deze wordt niet als voltooid beschouwd. De GSR geeft aan iedereen te benoemen die meelevend kerklid in de gereformeerde gezindte is en de grondslag van de school onderschrijft. Greijdanus

stelt dat ook benoemd kunnen worden medewerkers die zich vanaf 2003 hebben afgescheiden van de GKv. Guido de Brès stelt een gelijkstellingsformule voor, de kerkeis wordt hier verbreed tot de hele gereformeerde gezindte. De notitie maakt duidelijk dat lidmaatschapsbeleid geen prioriteit heeft, de schoolorganisatie is veranderd; leden spelen bijna geen rol meer. Het grote verschil tussen aanmeldingsbeleid en benoemingsbeleid is een belangrijke aanleiding om de identiteit opnieuw te beschrijven of de triangel opnieuw uit te vinden (RD). Je moet honoreren dat anderskerkelijke christenen kiezen voor gefundeerd christelijk onderwijs.

Beleefde identiteit

Externe factoren zijn er ook. De verzuiling is voorbij en daardoor is er veel meer verbinding met anderskerkelijken. De netwerksamenleving dringt ook het gereformeerd onderwijs binnen. Ouders kiezen anders (zie ook ND 3 november jl.: 'Welke vrienden maakt m'n kind op school, dát is belangrijk'). De kwaliteitseis prevaleert boven de

identiteitseis. Ouders voelen zich meer consument dan eigenaar van de school. Niet de formele identiteit wordt belangrijk gevonden, maar de beleefde identiteit. Verder wordt gesteld dat de belangstelling en waardering voor gereformeerd onderwijs onder orthodoxe christenen toeneemt, terwijl die van gereformeerde ouders afneemt. Kortom: maatschappelijke ontwikkelingen in de postchristelijke samenleving en veranderende keuzerichting van ouders noodzaakt tot herijken. Marketingaspecten spelen ook een rol. Accepteer je dat de scholen kleiner worden of wil je op niveau blijven en ga je werven bij andere doelgroepen?

Medewerker is identiteitsdrager

Een aparte paragraaf wordt besteed aan de verhouding tot evangelischen. Hier wordt beschreven dat het merkwaardig is dat evangelische leerlingen welkom zijn, maar medewerkers die overgaan naar een evangelische gemeente, ontslagen moeten worden. Daarom voldoet een verbreding van het benoemingsbeleid naar de gereformeerde gezindte hier niet. Je mag verwachten dat alle medewerkers actief de grondslag onderschrijven en bevorderen. Evangelischen staan voor dezelfde bijbelse notie: alleen in Christus is redding te vinden. Een medewerker die als identiteitsdrager voluit en van harte bijdraagt aan de identiteit van de school, kan ook lid zijn van een evangelische gemeente.

Dit vraagt om een nieuwe grondslag. Uitgangspunt is niet de identiteit van het instituut, maar die van de individuele medewerkers. De fundering wordt niet langer gezocht bij een bepaalde kerk of groepen kerken, maar in een gezamenlijk belijden. Daarvoor is de Apostolische geloofsbelijdenis het meest geschikt en wordt voorgesteld als de kern van de beginselverklaring. Het begrip 'richting' kan volgens de Onderwijsraad ook in pedagogisch-didactische termen worden verwoord, dus ruimer dan levensbeschouwelijk.

Aanbevelingen

De notitie stelt nadrukkelijk dat het Woord van God als gezaghebbende bron van ons geloof en als oriëntatiepunt van het christelijk onderwijs op

geen enkele manier ter discussie staat. De notitie sluit af met vijf aanbevelingen voor de schoolbestuurders. Samen scholen met de Bijbel zijn:

1. Gereformeerde scholen kunnen samenwerken of fuseren met verwante bijbelgetrouwe scholen.
2. Kerkelijke afbakening wordt losgelaten als grondslag en vervangen door een beginselverklaring met de Apostolische geloofsbelijdenis als kern.
3. Doordenk en formuleer de relatie met evangelisch onderwijs.
4. Ontwikkel als school een pedagogisch klimaat met waarden en normen die passen bij de gereformeerde grondslag en voer dat uit in het personeelsbeleid.
5. LVGS wil verbindend werken voor alle bijbelgetrouwe scholen.

Bijdrage aan bezinning

Het is goed om te bedenken dat het in deze notitie gaat om een bijdrage van Jan Westert, directeur LVGS, aan het bezinningsproces over het gereformeerd onderwijs. Er zijn nog geen besluiten genomen. Door de persberichten en het plaatsen van deze notitie op de website nodigt het LVGS nadrukkelijk uit tot meedenken en dat is te waarderen. Uit de situatieschets blijkt nadrukkelijk dat er op het gereformeerde erf veel in beweging is. Dit geldt voor zowel de kerk, de samenleving, de gereformeerde gezindte als ook het onderwijs.

Onze tijd vraagt veel van bestuurders in het gereformeerd onderwijs. Laten we hen met ons gebed omringen. Zij moeten de komende tijd over onder andere deze notitie doorpraten en besluiten.

De toekomstagenda van het gereformeerd onderwijs is in de eerste plaats vertrouwen op Gods zorg en leiding, en vervolgens ook de opdracht om onze verantwoordelijkheid daarin te nemen. Vanuit dit vertrekpunt maak ik enkele opmerkingen.

Identiteitsdocument

Dat de formeel-juridische identiteit, de kerkeis, in de huidige praktijk niet voldoet, is een gegeven. Zo was het ontslaan van medewerkers die bijvoorbeeld hersteld gereformeerd werden,

niet te begrijpen, tenzij je formeel-juridisch ging spreken. De pluriformiteit van de kerkleden in de GKv en de herkenning van andere gereformeerde kerken versterkt de conclusie dat de 'kerkeis' deze veranderingen niet honoreert. Dat pleit voor een helder en concreet identiteitsdocument dat dit wel honoreert, zodat medewerkers die de Bijbel en de gereformeerde belijdenis onderschrijven, kunnen werken in het gereformeerd onderwijs. Het is niet eenvoudig om hier de juiste woorden te vinden, want kies je bijvoorbeeld voor de gelijkstellingsformule met de gereformeerde gezindte, dan is het de vraag of je bevindelijk gereformeerden ook benoembaar vindt. Hier gaan op grond van dezelfde belijdenis de wegen wel uiteen: denk je vanuit de uitverkiezing of vanuit het verbond? Een ingrijpend verschil. Naar mijn overtuiging is de kerkeis goed te handhaven, gereformeerd-zijn is ook kerk-zijn, maar dat zal in het identiteitsdocument voor het benoemingsbeleid wel concreet uitgewerkt moeten worden.

De notitie beschrijft de veranderingen zowel kerkelijk als maatschappelijk op een goede manier. Het is ook in de synodale uitspraken van de GKv terug te vinden dat de diversiteit groter is geworden. Er wordt nogal wat aan de vrijheid van de plaatselijke kerk overgelaten en dat heeft gevolgen voor het kerkelijk leven en ook voor het onderwijs.

De aandacht die de notitie geeft aan de beleefde identiteit in de school bij medewerkers en ook bij ouders en leerlingen vind ik terecht. Hier moet een inhaalslag gemaakt worden. Elke gereformeerde school dient de identiteit concreet te maken in waarden en normen en dat moet ervaren worden door leerlingen en ouders. Identiteitsnotities moeten geen papieren tijgers in de boekenkast, maar werkpaarden op de werkvloer zijn. Is echter de conclusie terecht dat de kerkelijke afbakening niet meer voldoet als waarborg van identiteit? Is de pedagogisch-didactische opdrachtbeschrijving een betere borging? De onderbouwing voor deze ferme uitspraak ontbreekt in de notitie, behalve dat de Onderwijsraad

dit als 'eigen richting erkent'. Naar mijn indruk is dit niet juist. Borging vraagt om documenten die als ankers fungeren. Juist de Bijbel en de gereformeerde belijdenisgeschriften bieden een dergelijk anker. Vanuit die fundamentele bouw je in elke tijd onder andere de gereformeerde school. De rijkdom van het gereformeerde belijden vraagt om actuele doorvertaling.

Bijbelgetrouw of gereformeerd

Regelmatig lezen we het begrip 'bijbelgetrouw'. Aan de ene kant een mooie verwoording van hoe jij de Bijbel wilt hanteren, maar waarom is deze term beter dan gereformeerd? In de notitie proef ik dat gereformeerd te veel geassocieerd wordt met 'gesloten', 'Gkv'

enzovoorts. 'Gereformeerd' is een rijk woord. Er komt een traditie van eeuwen in mee en het draagt fundamentele belijdenisgeschriften die het mogelijk maken om vast te stellen wanneer je bijbelgetrouw bent. Ik veronderstel dat dit begrip gekozen is om evangelischen ook te kunnen meenemen. Hoeveel overeenkomsten ik ook zie tussen evangelische en gereformeerde christenen, op fundamentele zaken gaan onze wegen uiteen. Naast de doop geldt dit ook voor wedergeboorte, gaven van de Geest, plaats van het gebed en de plaats in de maatschappij. Hierbij zijn de gereformeerde belijdenisgeschriften onmisbare pijlers.

Er wordt gesteld dat we lef en moed moeten hebben, want dat hadden onze vaders ook. Terecht wordt geschreven:

laat niet de angst of de formeel-juridische kant ons gaan hinderen te vernieuwen en ook niet de marketingaspecten. Eenzijdigheden zijn funest voor een gezonde doordenking. Angst is niet mijn raadgever, maar ik ben wel bezorgd over de effecten wanneer deze notitie door de schoolbestuurders wordt overgenomen. Dr. Beekers (ND, 3 oktober jl.) heeft onderzoek gedaan naar wooncorporaties in een afgebrokkelde zuil en hij vertaalt dat door, met een oproep voor onder andere gereformeerd onderwijs om niet alles open te zetten. Een baken in zee, lijkt me.

Eerste discussiefase

De concept Beginselverklaring gereformeerd onderwijs is niet consistent.

Terwijl de gereformeerde belijdenisgeschriften eruit moesten om breed te kunnen fuseren, staat de laatste zin: 'Die trouw aan Gods Woord en de gereformeerde belijdenis blijkt ook in onze visie op doop, verbond en kerk.' Een zin uit mijn hart, maar niet passend bij de intentie van de notitie. Het valt op dat de notitie echt nog in een eerste discussiefase zit, concreet worden lukt nog niet goed. Zo worden er twee formuleringen voor grondslagen gegeven. Dat begrijp ik wel, maar het verheldert niet. Misschien van tweeën één: of je blijft een gereformeerde school (laten we dat blijven) of je verandert je grondslag en wordt een school met de Bijbel. Dat is ook eerlijk naar het verleden. In 1960 werd bij Koninklijk Besluit op grond van de kerk als richtinggevende factor de eigenheid van richting toege-

kend (J. van der Steeg, *Tussen droom en daad*, p. 50), laten we daarbij blijven.

Lef en moed

Het getuigt van lef en moed wanneer gereformeerd onderwijs vandaag op de eeuwenoude fundamentele een helder, modern en duidelijk geluid laat horen. Het wil door middel van kennis en vorming jongeren voorbereiden om als christen straks in de samenleving hun plaats in te nemen. Dit is een van de redenen waarom ouders kiezen voor gereformeerd onderwijs: je weet wat je daar kunt verwachten.

Onze seculariserende samenleving vraagt dat christenen elkaar ontmoeten en steunen. Van harte ondersteun ik de samenwerkingsverbanden met orthodoxe pc-scholen, met evangelische en reformatische scholen. Samenwerken waar dat kan en het verschil maken waar dat nodig is.

De formele identiteit mag dan voor ouders minder belangrijk zijn, een instituut kan niet zonder. Er is alleen een goede beleefde identiteit te ontwikkelen wanneer je de formele identiteit helder hebt. Naar mijn indruk moeten we weer scherp in beeld brengen wat gereformeerd onderwijs eigenlijk is. Voor wie is dat onderwijs en hoe geven we daaraan invulling? De notitie van het LVGS helpt om dit bezinningsproces aan te vuren, maar ik hoop vurig dat de bestuurders niet alle adviezen overnemen. Laten we zuinig zijn op het gereformeerd onderwijs. Niet terug naar 'school met de Bijbel', maar voluit gereformeerde school blijven.

Noot:

- * ND 28 juni 2012: 'GSR zet "kerkeis" niet langer bovenaan bij benoeming'. ND 3 oktober 2012: dr. W. Beekers VU pleit voor een nieuwe schoolstrijd en roept o.a. gereformeerd onderwijs daartoe op. ND 3 november 2012: 'LVGS: samenwerking met evangelische scholen' en ook: 'Welke vrienden maakt m'n kind op school, dát is belangrijk'. RD 5 november 2012: 'LVGS wil af van kerkeis in grondslag school', en RD 6 november 2012: 'Gereformeerde scholen moeten triangel opnieuw uitvinden'.

Wereldwijd verbonden door Gods Woord

Een taalhulp vertelt een bijbelverhaal

Rondblik
Inger Hoegge

‘Er waren al wel kerken op Papoea, maar daar kwamen bijna geen Korowai en als ze er al kwamen, was het eerder om Indonesisch te leren dan om van God te horen. Het Woord raakte hen niet, omdat ze het niet begrepen,’ vertellen bijbelvertalers Peter Jan (39) en Maaïke (37) de Vries.

Zij wonen met hun vier kinderen in de leeftijd van 5-13 jaar op Papoea. En ze werken daar, in dienst van Wycliffe Bijbelvertalers en ondersteund door *De Verre Naasten* en de Overijsselse Zending deputaten, aan een bijbelvertaling voor de Korowai, een stam die diep in de binnenlanden van dit Indonesische eiland woont.

Wonen op Papoea

‘De Korowai hebben een heel unieke taal en cultuur, waar boze machten en krachten een belangrijke rol spelen. Juist daarom is het zo belangrijk dat zij de bevrijdende boodschap van het evangelie horen. Maar omdat veel Korowai niet kunnen lezen en schrijven, zijn

ze moeilijk te bereiken,’ legt Peter Jan uit. De Korowai-stam (naar schatting circa drieduizend mensen) wonen in hoge paalwoningen, soms wel 25 meter boven de grond! Als ze behoefte hebben aan bepaalde middelen, zorg of contact met de buitenwereld, trekken ze naar het dorp: een huizengroepje aan de rand van het oerwoud. In een van deze dorpjes, Sinimburu, zijn Peter Jan en Maaïke tien jaar geleden met hun gezin gaan wonen. Sinds afgelopen jaar wonen ze deels in een stad aan de kust, vanwege hun opgroeiende kinderen, en deels nog in het Korowai-dorp.

‘Ik leerde Peter Jan in Nederland kennen op de middelbare school. Zijn vader werkte tijdens zijn jeugd als zendeling

op Papoea en hij is daar opgegroeid. Toen we studeerden, kregen we verkering. Ik heb altijd geweten dat ik, als ik met Peter Jan ging trouwen, Papoea erbij kreeg,’ lacht Maaïke. ‘Maar dat vond ik prima. Na mijn studie ben ik zelf een paar maanden naar Papoea-Nieuw-Guinea gegaan om daar ook mijn eigen reiservaring op te doen. Dat is heel goed bevallen en toen wist ik ook dat ik daar wel zou kunnen wonen.’

In alles volledig afhankelijk

Het leven in Korowai-dorp Sinimburu is echt ‘back to basic’. ‘Geen winkels, geen elektriciteit of stromend water. Dus goed voorbereiden en genoeg etenswaren en medicijnen mee. We leven daar volledig in afhankelijkheid van God. Dat is in Nederland natuurlijk ook zo, maar daar zijn nog wel instanties en organisaties waar je terecht kunt met vragen of voor hulp. Maar in het oerwoud is het God alleen die voor ons zorgt.’ Maaïke ervaart dat in alles: ‘Hij zorgt voor ons en grijpt in als het ons

te veel wordt. Dit heb ik op persoonlijk vlak heel sterk ervaren toen ik zwanger was van David, onze jongste. Ik voelde me in die tijd geestelijk niet goed. Ik had behoefte aan begeleiding en aan

Die weeën kwamen toen echt van God

rust. Maar beide waren er niet op Papoea, dus ging ik gewoon door. Tot ik vroegtijdig weeën kreeg. Om medische redenen werden we overgebracht naar Australië. Daar zijn we uiteindelijk negen maanden geweest en heb ik alle hulp en rust gekregen die ik nodig had. Die weeën kwamen toen echt van God, Hij wist dat het niet goed zou gaan als ik zo maar zou doorgaan. Hij greep in en gaf mij precies wat ik nodig had op dat moment. Dat is onze God.'

Onze God is anders

En van die geweldige God willen Peter Jan en Maaïke de Korowai vertellen. 'Toen we daar net woonden, ben ik met een tolk langs de Korowai-huizen getrokken om kennis te maken en van God te vertellen. Ik denk dat het evangelie in de eerste instantie voor veel Korowai gewoon een verhaal was, een manier waarop je ook naar de schepping en de wereld kunt kijken. Naarmate je mensen vaker spreekt en meer kunt vertellen, wordt duidelijk dat onze God toch wel wezenlijk anders is dan wat zij geloven. Heel bijzonder

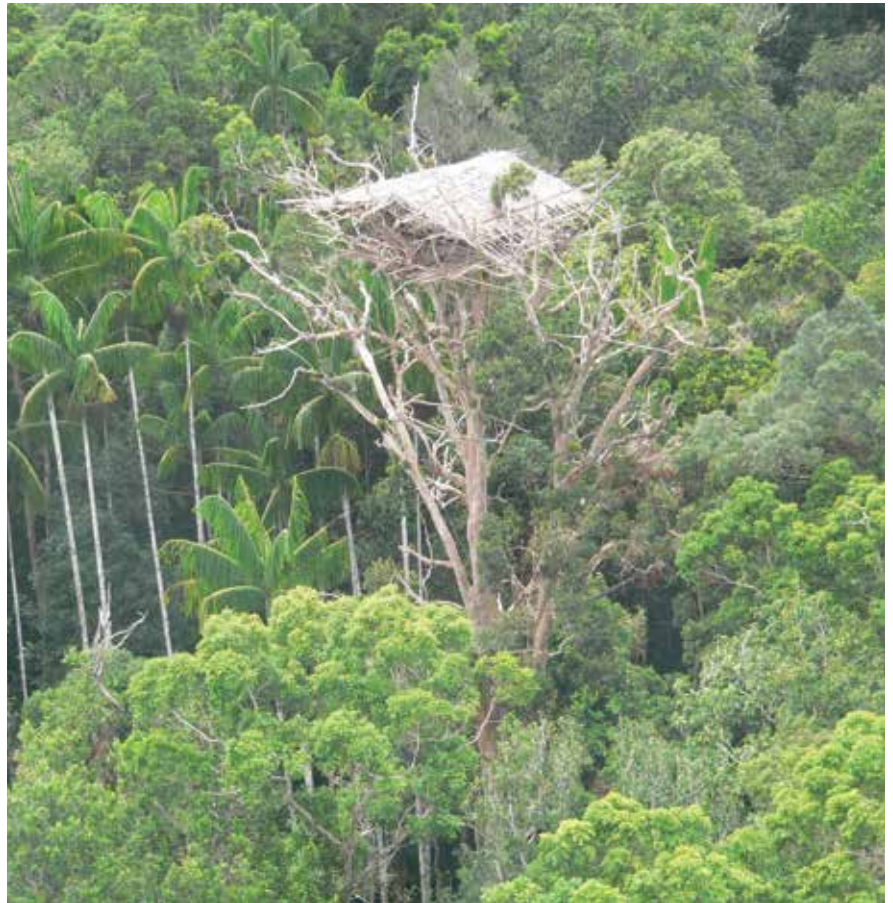
"Iedere keer als ik het vertel, huilt mijn hart"

is ook dat de tolk die met mij mee was, zelf tot geloof kwam. Hij vertelde in die week een paar keer op een dag de heilsgeschiedenis en zei aan het einde van die week tegen mij: "Iedere keer als ik het vertel, huilt mijn hart." Zo erg raakte het hem,' vertelt Peter Jan.

Hij vervolgt: 'De meeste Korowai vinden God, als ze over Hem horen, best een aardige kerel. Ze plaatsen het evangelie in hun rijtje verhalen zoals het ook gegaan kan zijn in de wereld. Dat de goden die zij aanbidden, nep zijn, zover

zijn we dan nog niet. Maar dit opent wel de gesprekken en biedt ruimte voor discussie. Dat God van je houdt en dat Hij daarom Christus heeft gestuurd, dat Hij sterker is dan het kwaad, dat is het grote verschil. Maar dit veroorzaakt ook een tweestrijd bij veel Korowai. Want God dienen betekent het opgeven van andere goden. En wat als je de geesten niet meer om goedkeuring vraagt, keren ze zich dan tegen je, roep

Maar dat er Een is die boven alles staat, dat wisten ze niet. Om met het vertalen en evangelisatiewerk hier ook bij aan te sluiten, ben ik een paar jaar terug begonnen met het vertellen van bijbelverhalen waarin Gods macht en overwinning op de duivel centraal staan. Zoals in de geschiedenis van Mozes en de plagen. Of bij het verhaal van Elia waar God zijn grootheid ten opzichte van afgod Baäl toont. Een bijbelverhaal

Een hoog Korowai boomhuis

je dan geen onheil over jezelf af? Die angst zit heel diep. Het geloof veroorzaakt ook wel scheiding in families en gezinnen, tussen hen die nog oude gewoontes en gebruiken uitvoeren en degenen die God dienen. Maar dat is juist goed, het biedt opening tot gesprek.'

Gods overwinnende macht

In de wereld van de Korowai is de angst voor boze machten en krachten heel groot. Peter Jan: 'Onze God die sterker is dan het kwaad, sterker dan de boze geesten en de duivel, dat is nieuw voor hen. En heel bevrijdend. Dat er goede en kwade machten zijn, geloven ze wel.

dat ook erg aanspreekt, is de geschiedenis van Job. Dat God de duivel niets laat doen zonder dat Hij er zijn goedkeuring over heeft gegeven, vinden ze heel bijzonder om te horen.'

Terugkijkend op de afgelopen tien jaar zien Peter Jan en Maaïke steeds meer Korowai die hun hart opengesteld hebben voor God. 'Je ziet de veranderingen die dit teweegbrengt in hun eigen leven, maar ook in hun omgeving. Een mooi voorbeeld is dat van een man die, voordat hij God leerde kennen, weinig oog had voor zijn vrouw en gezin. Hij zorgde slecht voor hen en liet ze aan hun lot over. Twee van zijn kinderen

zijn ook overleden. Maar toen hij tot geloof kwam, was zijn vrouw in verwachting en de manier waarop hij met dit kind omgaat, is zo anders. Het is een van de weinige weldoorvoede Korowai-kinderen die er rondlopen. En als er iets is met zijn vrouw of kind, keert hij direct terug naar huis om te helpen.'

Werk gaat door

Wat Peter Jan en Maaïke betreft, ze gaan nog lange tijd door met hun werk op Papoea, mits het qua visumaanvragen en gezinssituatie mogelijk blijft. Maaïke: 'Vertaalwerk is niet een soort werk dat je makkelijk kunt overdragen aan een opvolger (van buiten de Korowai). Die opvolger zal dan helemaal opnieuw moeten beginnen met relaties leggen en de taal en cultuur leren. Iemand van de Korowai zou ons kunnen opvolgen, mits hij of zij de nodige kennis en vaardigheden in huis heeft. Maar het zal nog wel een paar generaties duren voordat er een Korowai zover is. Wij beseften dit heel goed toen we aan dit project begonnen. Daarom zijn we ook bereid om ons hele werkzame leven hieraan te geven.'

Peter Jan: 'Momenteel ben ik de laatste hoofdstukken van Genesis aan het afronden. Hierna gaan we aan de slag met Marcus, Handelingen en wellicht een brief, bijvoorbeeld van Jakobus. Verder staat op de planning om een bundeling gesproken verhalen te vertalen rondom animisme, dus waarbij God de duivel en kwade machten overwint. Gesproken verhalen, omdat dit past binnen de cultuur: de meeste Korowai kunnen niet lezen en schrijven, hoewel daar wel steeds meer verandering in komt. Maar zij hebben een cultuur van verhalen vertellen, zo worden tradities en boodschappen overgedragen.'

Gesproken verhalen, dit past binnen de cultuur

Daarom zijn we een paar jaar terug ook bijbelverhalen in gesproken versies, op cassettes en mp3-spelers gaan verspreiden, iets wat erg goed aanslaat en waar steeds meer vraag naar is.'

Wat is het mooi en inspirerend om te horen hoe Gods werk steeds maar doorgaat, tot aan de einden der aarde.

En hoe Hij, ook ver weg in het oerwoud van het Indonesische eiland Papoea, gewone mensen inzet om zijn kerk verder op te bouwen. Dank aan God!

DE VERRE Naasten

Afgelopen Dankdag (woensdag 7 november) vertelde Peter Jan op Groot Nieuws Radio (1008 AM) met veel enthousiasme over het bijbelvertaalwerk onder de Korowai. Deze uitzending kunt u terugluisteren via www.deverrenaaasten.nl/korowai. Wilt u het waardevolle werk van Peter Jan en Maaïke de Vries financieel steunen: een gift via 36 36 00 t.n.v. De Verre Naasten te Zwolle is meer dan welkom! Graag o.v.v. Bijbelvertaalwerk Korowai, 27934.

STICHTING WOORD & WERELD

Verschenen in 2012

168 x 230 mm, genaaid, gebrocheerd
Prijs bij abonnement € 9
Ook verkrijgbaar bij de boekhandel voor € 10,75

bestel via www.woordenwereld.nl of www.bladenbox.nl (ook voor een abonnement)

Eens op een dag in Nazareth

*Eens op een dag in Nazareth,
op 't uur van God daarvoor gezet,
klopte aan Maria's nederig huis
een engel aan en zij was thuis.
Zij heeft haar deurtje losgedaan
en toen zag zij de engel staan.
Maria schrok. Wie schrikt er niet
als hij een echte engel ziet?
Het moet wel eigenlijk niet zo zijn,
maar ach, een engel is zo rein.*

*De engel sprak: Wees niet bevreesd,
want God bemint U allermeeest;
van alle vrouwen, groot en klein,
zult gij het meest gezegend zijn,
gij krijgt een kind, een koningszoon,
die heersen zal op Davids troon.
Maria zat en hoorde toe,
het werd haar wonderlijk te moe.
Zij sprak de engel schuchter aan
en heeft hem deze vraag gedaan
– haar woorden zongen als een lied –;
Hoe zal dat zijn, ik vat het niet;
ik ben niet eens getrouwd, mijn heer.
Toen sprak de witte engel weer.
Hij heeft haar 't wonder uitgelegd.
Dit is het wat hij heeft gezegd:
De Heilige Geest heeft u bemind,
God is de vader van Uw kind.*

*Toen boog Maria 't kleine hoofd,
zij heeft in 't wonder Gods geloofd,
zij sprak – en staakte elk verweer –:
Ik ben de dienstmaagd van de Heer.*

D. van der Stoep
Uit: *Dit kind*, Baarn 1953

Een eenvoudig gedicht, dat direct aanspreekt.
Het klinkt bijna middeleeuws.
Het lijkt voor kinderen geschreven.
Dat maakt het ook zo charmant.

De jongen die in de hemel was

Hoe ziet de hemel er precies uit? En hoe vergaat het de zielen van hen die in het geloof gestorven zijn? Vragen als deze kunnen een mens behoorlijk bezighouden en vormen vaak ook een dankbaar gespreksonderwerp. Tegelijk: als we de Bijbel erop naslaan, blijkt die er niet zo heel veel concreets over te zeggen. In ieder geval niet zo veel dat we ons er op basis daarvan een goede en complete voorstelling van kunnen maken.

Daarom verbaast ons niet het succes van een boekje dat ons daar wat meer over vertelt. Ik doel op het boekje *De jongen die in de hemel was*, van Todd Burpo. Het vertelt ons op sympathieke wijze het verhaal van de vierjarige Colton, die op stel en sprong moet worden geopereerd aan een acute blindedarmontsteking. De artsen onderkennen te laat dat de situatie levensbedreigend is en tijdens de operatie sterft het jongetje bijna.

Toch overleeft hij de operatie ternauwernood, en begint hij niet lang daarna te vertellen over de artsen die hij met hem bezig zag, en over zijn vader die in een aparte kamer op zijn knieën lag te bidden. Zijn familie weet niet goed raad met deze verhalen, maar het wordt nog wonderlijker: Colton zegt ook nog bij de Here Jezus in de hemel te zijn geweest, en vertelt hun onbekommerd over de dingen die hij daar heeft mogen zien.

Overtuigd

De grote vraag die een verhaal als dit oproept, is of het waar is. Heeft dit jongetje echt een blik mogen werpen in de hemel, of is er een andere verklaring? Is hier bijvoorbeeld sprake van een zogenaamde 'bijna-doodervaring', zoals ook andere mensen die wel gehad hebben? Om eerlijk te zijn: ik vind het lastig, om het daarmee af te doen. Ik ben geen medicus en heb dus geen inzicht in wat dergelijke crisissituaties doen met de menselijke geest.

Maar in het geval van Colton komt daar nog iets anders bij. Zijn familie raakt er meer en meer van overtuigd dat hij werkelijk een blik in de hemel heeft

mogen werpen. Want hij vertelt hun dingen die hij anders niet kon weten. Dat hij zijn zusje heeft gezien, van wie het leven na drie maanden eindigde in een miskraam en over wie nooit werd gesproken. Maar ook over zijn overgrootvader vertelt hij details die hij nooit had kunnen weten.

Voorbeeld

De vraag die zich bij het lezen meer en meer opdringt, is of we Colton inderdaad moeten geloven. Ook als hij dingen over de hemel vertelt, die we zo in de Bijbel niet vinden. Om duidelijk te maken waar we het dan over hebben, wil ik daar in deze boekbespreking een heel concreet voorbeeld van geven. Een van de vragen die we kunnen hebben, is hoe de zielen van de gestorven gelovigen er in de hemel eigenlijk precies uitzien.

De Bijbel vertelt daar hoe genaamd niets over, maar de vierjarige Colton weet er op basis van wat hij gezien heeft, een duidelijk beeld van te schetsen. Tussen vader Todd en zoontje Colton ontspint zich op enig moment de volgende discussie:

'Hoe zien de mensen er in de hemel uit?'
'Iedereen heeft vleugels,'
antwoordde Colton.
Vleugels. Aha.
'Had jij die ook?' vroeg ik.
'Ja, maar ze waren niet zo groot.'

En zo biedt het boek talloze van dit soort voorbeelden, over de hemel en zijn bewoners.

Belijdenis

Ik heb niet de behoefte en ben niet bij machte om hier heel stellige uitspraken te doen over wat Colton precies heeft meegemaakt. Is het boerenbedrog? Of heeft hij, net als de apostel Paulus, werkelijk een blik in de hemel mogen werpen? Ik laat dat in het midden. Maar wat ik wel weet, is dat we ons niet afhankelijk moeten en mogen maken van dit soort openbaringen. Wat we aan informatie nodig hebben, ook over de hemel, heeft de HERE ons geopenbaard.

Als Gereformeerde Kerken belijden we dat duidelijk, in artikel 7 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis: 'Wij geloven dat deze Heilige Schrift de wil van God volkomen bevat en voldoende leert al wat de mens moet geloven om behouden te worden.' Ook, als het over de hemel gaat. Naar ons idee kan de Bijbel ons op dat punt te weinig informatie verschaffen, waardoor we met graagte naar boeken grijpen als die over de jongen die in de hemel was. Tegelijk: het belangrijkste wat over de hemel te zeggen valt, heeft de HERE ons in zijn betrouwbaar Woord toch wel geopenbaard. Namelijk dit, dat we

dan bij Christus zullen mogen zijn (vgl. wat Paulus daarover zegt in Fil. 1). Dat alleen al is voldoende om ons er met groot verlangen naar te doen uitzien. Als een boekje als dat van Todd Burpo ons in dat verlangen

sterkt, is dat winst. Maar echt nodig hebben we het niet.

N.a.v.: Todd Burpo,
De jongen die in de hemel was,
De Boekerij, Amsterdam, 2011,
ISBN 978-90-225-6174-4, 207 pag.,
prijs € 17,95

Zorgen in Canada en de VS over de GKv in Nederland

Persrevue
Perry Storm

In het septembernummer van ons blad gaf ik het nodige door uit een artikel van ds. Alko Driest in de *Kerkbode voor Groningen* enz. Ik deed dat onder de titel 'Verontrusting over de GKv in het buitenland'. Het ging vooral over de kritische vragen die bij onze zusterkerken in Canada, de Canadian Reformed Churches, leven met betrekking tot de koers van ons kerkverband. In het nummer van 12 oktober 2012 van genoemde kerkbode heeft hij een vervolg geschreven ('Canada plus de Verenigde Staten en Nederland'). Schreef hij zijn eerste artikel vooraf aan een reis naar Canada, in dit nieuwe artikel kijkt hij op die reis terug en laat hij ons delen in de indrukken die hij heeft opgedaan. Levert dat nieuwe informatie of gezichtspunten op? Jazeker. Bijvoorbeeld dat de bewuste zorgen niet beperkt zijn tot het genoemde zusterkerkverband. Daarom vraag ik nu ook graag aandacht voor het vervolg dat ds. Driest schreef. Na eerst een aantal andere reisindrukken te hebben gegeven, schrijft hij:

Kerkelijke verschillen

En kerkelijk? De snelheid van kerkelijke veranderingen in denken en doen in Nederland is hoog. Voor nogal wat mensen ligt de limiet boven wat er door de kerken samen is afgesproken. En dan wordt Canada verweten dat het traag is, dat het achteraan komt. Maar wat is achteraan komen? Is dat omdat Canada zich met bepaalde thema's, waar Nederland het al jaren druk mee heeft, zich minder of niet meer bezighoudt? Er zal zeker iets te noemen zijn en laat dat maar in beeld komen. Maar hoe lang

wordt in Nederland al niet gepraat over 'vrouw en ambt' en 'homoseksualiteit'? Net zolang tot iets moet wat eigenlijk niet kan, zo lijkt het. Wat is achteraan komen? Nederlandse kerken worstelen met de tweede kerkdienst. Het voorstel van een nieuwe kerkorde is om het beleggen van twee kerkdiensten op zondag af te zwakken tot: als regel houden we twee kerkdiensten. Nederlandse kerken zuchten onder het probleem van gebrek aan ambtsdragers. Te weinig mannen stellen zich daarvoor beschikbaar. Professor J. Kamphuis benoemde dit tekort in het laatste interview dat hij gaf als een van zijn grootste zorgen over de kerk in Nederland. Daaraan moest ik denken. In Canada is aan mannen in het ambt geen gebrek. De leegstand in de middagdienst heb ik daar zo niet gezien. Wat niet wil zeggen dat het kerkelijk leven in Canada geen problemen zou kennen. Materialisme, dat is mijn grootste zorg, zo sprak een leidinggevende binnen de kerk.

Elkaar begrijpen?

Tegelijk blijft de vraag die ik ook eerder (Kerkbode 20 juli 2012) stelde: is er werkelijk de wil om zich in elkaar als kerken te verdiepen? Nederland zegt: we praten en leggen uit maar het lijkt niet te helpen (zo prof. De Bruijne in het tijdschrift De Reformatie). Hij is er boos over. In Canada wordt door meerdere voorgangers gezegd: we worden in Nederland al jaren niet serieus genomen. Dit soort reacties over en weer duidt erop dat men elkaar niet werkelijk bereikt. Het schort aan goede communicatie. Wie kent niet in het dagelijkse leven de situatie dat je

denkt: de ander begrijpt mij niet. Dan is nodig: de tijd nemen om de oorzaak van de miscommunicatie op het spoor te komen. Maar wat gebeurt er tussen kerken, wat zijn in de contacten belemmerende factoren? De personen die de gesprekken voeren wisselen, men heeft beperkte tijd, men heeft een verschillende aanpak tijdens het bespreken van onderwerpen. En verder is er het taalprobleem. Soms vraagt men zich af of de vertalers hetgeen gezegd is wel goed overbrengen.

Daarna schrijft Driest een en ander over de (logische) ontwikkeling dat de CaRC steeds meer georiënteerd raakt op contacten met andere gereformeerde kerkverbanden aan gene zijde van de oceaan. Hij schrijft vervolgens:

URCNA-CaRC en CGK-GKv

'Canada' (CaRC) kijkt meer naar Noord-Amerika dan naar Nederland. Dat is Europa, ver weg. Ligt dit ook niet voor de hand? Een kerk die in Nederland niet sterk in beeld is maar voor de Canadese kerken des te meer, zijn de United Reformed Churches of North America (URCNA). De URCNA is ontstaan uit onvrede met de Christian Reformed Churches in Amerika en Canada. De directe aanleiding was het voor vrouwen openstellen van het ambt van predikant en ouderling. In 1992 ontstonden de eerste gemeenten. Dit kerkverband kent momenteel ongeveer 110 kerken, voor het grootste deel in de Verenigde Staten. De CaRC en de URCNA hebben elkaar als zusterkerken erkend. Deze relatie doet denken aan de relatie tussen GKv en

CGK in eigen land. Alleen is men daar al verder. Men heeft in Canada en Amerika de naam federatie al laten vallen en een gezamenlijke kerkorde voorbereid. Het beroepen van elkaars predikanten is in Canada en Amerika al mogelijk. Zo werd een URCNA predikant beroepen in een van de Canadian Reformed Churches in Hamilton. En dan te bedenken hoe stroperig het gaat in ons eigen kleine Nederland. In de gesprekken met de CGK over verdere toenadering is voor de CGK de naam federatie al een brug te ver. Al moet gezegd worden dat in Canada en Amerika de federatie tussen de URCNA en de Can. Reformed Churches er nog niet is.

NAPARC

Een naam die vaak valt in Canada is NAPARC. Deze verzamelnaam staat voor: North American Presbyterian and Reformed Churches. Het zijn een heel aantal kerken van Presbyteriaanse en Gereformeerde snit die zich aan elkaar verbonden hebben en elkaar op conferenties ontmoeten. Het is duidelijk dat dit orgaan steeds grotere betekenis voor onze Canadese zusterkerken gaat krijgen. NAPARC kent in vergelijking met de ICRC een minder nauwkeurig op elkaar toezien. Toch kan niet iedere kerk die zich naast de bijbel ook verbonden weet aan de gereformeerde belijdenis lid zijn. Ik denk aan de Christian Reformed Churches met hun bekende Calvin College als opleidingscentrum. Deze kerk is als gevolg van haar opvattingen over 'vrouw en ambt' buiten de NAPARC geplaatst. Dat gebeurde in 1997.

Bijstelling van een beeld

'Emigranten zijn vaak krachtige aanpakkers. En in de kerk moet het net zo blijven als het was als in Nederland. Dat

geldt zeker ook de vrijgemaakte emigranten die naar Canada zijn gegaan.' Dat was een duidelijke boodschap van een allervriendelijkste broeder die mij opbelde vlak voor mijn vertrek naar Canada en Amerika. En is dat niet het beeld dat onder ons – tot in de pers toe – leeft en wordt uitgedragen? Met als conclusie: het zijn de van huis uit Nederlandse emigrantenkerken (de CaRC) die zich zorgen maken over Nederland. Maar dit beeld blijkt niet te kloppen en moet worden bijgesteld.

Het zijn niet alleen kerken met vrijgemaakte wortels die hun zorgen uiten. Op veelal dezelfde manier uiten ook andere kerken in Noord-Amerika hun bezwaren. Laat ik er drie noemen.

1. Ik denk aan de Reformed Church in the United States (RCUS), een van oorsprong Duitse emigrantenkerk, uit de 19e eeuw. Deze had als belijdenisgeschrift de Heidelbergse Catechismus maar nam in 1995 (!) ook de Nederlandse Geloofsbelijdenis en de Dordtse Leerregels als belijdenis aan. De RCUS meldt o.a. dat hun afgevaardigden in Nederland zijn geweest. Daar hebben ze uitleg gekregen van professoren in Kampen over de wijze van Schriftuitleg (hermeneutiek). Die uitleg heeft hun zorgen niet kunnen wegnemen, zo is te lezen op de website van de RCUS.
2. Daarnaast is er de Orthodox Presbyterian Church (OPC); ontstaan in 1936 en zoals de naam al zegt van presbyteriaanse snit. Een kerk die het niet aandurfde om het aanbod van Nederland voor het aangaan van een zusterkerk te accepteren. Uit zorg over de ontwikkelingen in Nederland. Het gaat daarbij om de visie op 'genoegzaamheid, uitleg en de autoriteit van de Schrift'. Deze is

onvoldoende in lijn met wat de OPC als gereformeerd ziet.

3. Verder een heel 'jonge' kerk die haar start kende in 1992 en als naam draagt: United Reformed Churches of North America (URCNA). De meeste leden van deze kerken zijn afkomstig uit de (grote) Christian Reformed Churches. Ook deze kerk is er nog niet aan toe om een zusterkerkrelatie aan te gaan met de vrijgemaakte kerk in Nederland.

Net als de Canadian Reformed Churches (CaRC) staan bovengenoemde kerken kritisch tegenover de Nederlandse kerken wat betreft het mogelijk openstellen van de kerkelijke ambten voor vrouwen. Daarbij aansluitend is er zorg over de wijze van Schriftuitleg (hermeneutiek) aan de theologische universiteit in Kampen. De conclusie kan zijn: Nederland is er niet, als gezegd wordt dat de CaRC achteraan komen en alleen maar willen vasthouden aan wat ze vroeger in Nederland hebben meegemaakt.

Die laatste conclusie lijkt me bijzonder terecht en verdient goede aandacht. Het wordt tijd dat we ons hoeden voor de ietwat arrogante houding waarin die conclusie gemakkelijk getrokken wordt.

Ds. Driest wijst er in het slot van zijn artikel nog op dat zijn bronnen eenvoudig te controleren zijn. Het gaat om op internet gepubliceerde synodeverslagen van de genoemde kerken.

Het kerklied: smaak of kwaliteit?

Het Christelijk Weekblad plaatste onlangs een korte serie artikelen over kerkmuziek. Op 12 oktober 2012 was het de beurt aan kerkmusicus Dirk Zwart. Zijn boodschap vat hij samen onder de titel: 'Het gaat niet over smaak, maar

over diepgang'. In kort (en krachtig!) bestek gaat hij een aantal gemeenplaatsen bij langs die tegenwoordig veel opgeld doen om te verdedigen dat, wil de kerk eigentijds zijn qua kerkmuziek, veel meer aansluiting gezocht

moet worden bij popmuziek. Eerst bestrijdt Zwart dat alleen popmuziek eigentijds zou zijn, want ook de klassieke kerkmuziek blijft zich – zij het minder hyperig dan popmuziek – vernieuwen. Vervolgens schrijft hij:

Laagdrempelig

Popmuziek zou laagdrempeliger zijn dan het traditionele kerklied. Het kan zijn dat een Geneefse psalm bij een gemiddelde cafébezoeker saai en op zijn minst vreemd overkomt, maar hoogdrempelig wordt hij daarmee nog niet. Alle soorten mensen in onze maatschappij zijn vertrouwd met klassieke klanken: André Rieu verslaat zijn honderdduizenden, bij grote publieksfilms klinkt vaak 'zware' klassieke muziek, in het voetbalstadion brult iedereen de melodieën van het Wilhelmus of van Land of hope and glory mee.

Anderzijds is popmuziek (en niet alleen de heftigere varianten) voor groepen mensen afschrikwekkend. Willen we in de kerk een soort muziek horen die voor iedereen acceptabel is, dan vermoed ik dat de grootste gemene deler op muziekgebied toch eerder de (licht-)klassieke kant opgaat dan de populaire.

Daarbij komt nog dat het klassieke kerklied per definitie eenvoudig is om aan te leren, wat zeker niet geldt voor de vaak ingewikkeld syncopische popmelo-dietjes, die alleen door veelvuldig naar cd's te luisteren zijn te memoriseren.

Missionair

Eén van de modewoorden van onze tijd is missionair. Alle kerken moeten tegenwoordig missionair zijn, dus toenemen in ledental. En als de bestaande kerk dat niet doet, moet er een nieuwe kerk 'geplant' worden, of dat nu een huisgemeente-achtige groep is of een theatraal opgezette event-kerk.

Maar de kerk als zodanig is naar zijn aard helemaal niet missionair. Het evangelie is missionair, en de christenen zijn missionair ingesteld. Maar de kerk is een gemeenschap van gelovigen, en de eredienst is bestemd voor de gelovigen: om onderwezen en gevoed te worden, om elkaar te bemoedigen en samen God te

eren. Om daarna weer 'gezondenen' te kunnen zijn, missionair.

Afgezien van speciale evangelisatiediensten zou men dus over die missionaire focus van de eredienst wat meer ontspannen kunnen zijn. Open en gastvrij zijn is iets anders dan je helemaal aan te passen aan (eventuele) gasten. Dat

werkt een verkleuterling en (kerkmuzikale en liturgische) verplating in de hand die de kerken alleen maar meehelpt verder leeg te lopen.

En met de muziekkeuze staat of valt het niet. Iedere soort (kerk)muziek kent z'n liefhebbers. De één houdt van de stevige popband, de ander van mooie oude gezangen. De één wil meegesleept worden op een opzwepende beat, de ander zoekt juist verstillings en meditatieve eenvoud. Ook de cantatediensten en jaarlijkse Matteüs-uitvoeringen verslaan hun tienduizenden. Iedere soort kerkmuziek kan een missionaire uitstraling hebben.

Jongeren

Nog zo'n sjibbolet: jongeren. Dat we hen erbij moeten zien te houden, is evident, dus ook dat we rekening met hen moeten houden en hen moeten 'aanspreken'.

Maar dat begint al met aandacht voor de kinderen in de kerk. En het kan ook niet zonder dat die jongeren een band hebben met hun gelovige ouders, een vertrouwensband en een gezagsrelatie. En een band met anderen (jong en oud) uit de gemeente.

Dan nog zullen de meeste tieners echt geen zin hebben om naar de kerk te gaan, zoals ik dat vroeger ook niet had. Zoals ze ook geen zin hebben om naar school te gaan, hun huiswerk te maken of hun kamer op te ruimen. Maar als de familie-, vrienden- en gemeenschapsbanden goed genoeg zijn, komen ze die pubertijd wel te boven, en gaan ze hun geloofsopvoeding internaliseren, weer meedraaien, belijdenis doen hopelijk. Maar als die context van een doorleefd geloof en geloofsopvoeding in het gezin ontbreekt, als de kerk dat helemaal alleen moet doen, dan wordt het lastig. Want hoe leuk of cool moeten we het in de kerk dan maken om te concurreren met alles wat daarbuiten te vinden is aan popmuziek, amusement en events?

Volgens mij verwachten jongeren dat ook helemaal niet van de kerk. Laat die maar gewoon authentiek zichzelf zijn. Ik ben ervan overtuigd dat de traditie van het klassieke kerklied – zeg maar: van Geneefse psalm tot en met Oosterhuis en Sytze de Vries – nog vitaal genoeg is om te functioneren en zich voortdurend te vernieuwen. Daarbij denk ik ook dat het klassieke kerklied doorgaans meer muzikale en tekstuele diepgang en esthetische kwaliteit vertoont dan het Opwekkingslied of de gemiddelde Psalm voor Nu. Zeker: smaken verschillen, maar het zou in de kerk niet moeten gaan om smaak maar om kwaliteit en diepgang. Het is in deze tijd, waarin het 'vind ik leuk' de dominante norm lijkt te zijn, de uitdaging ons te richten op wat waardevol is.

Memoriseren... yes!!

Het wordt tijd voor een coming out. En wel van niemand minder dan van de alom geliefde en gerespecteerde verzorger van deze bijzondere rubriek in ons

blad. Hij heeft het lang proberen stil te houden. Nu moet het maar wezen. Er moet maar van komen wat ervan komen moet.

Aldus uit de kast komend heb ik namelijk het volgende op te biechten: Ik laat mijn catechisanten nog regelmatig iets uit het hoofd leren.

Wááát?

Ja. En vooral uit de catechismus.

Uit de catechismus? Dat méééén je niet!

Jawel. Dat doe ik echt. En binnenkort ga ik het, denk ik, ook weer doen met de lijst bijbelboeken, want ik word helemaal gestoord van het onvermogen om zelfs de bekendste en grootste bijbelboeken nog in ieder geval in het goede testament op te zoeken.

Maar weet je kerkenraad dat wel?

Jawel, die vindt het goed.

Nou zeg, onder welke steen komt die vandaan dan?

De moed om hiermee voor de dag te komen had ik niet gevonden wanneer ik niet een pleidooi voor het memoriseren was tegengekomen, dat mij behulpzaam leek voor het rechtvaardigen van mijn fossiele aanpak. En dat nog wel van iemand uit de wereld van het onderwijs. Een heuse lector (voor een lectoraat Christelijk Leraarschap!) aan de Driestar: dr. A. de Muynck. Perschouwers zijn doorgaans een beetje laffe mensen: ze laten anderen op een betere manier zeggen wat ze zelf eigenlijk ook vinden. Ik vorm daarop in geen enkel opzicht een positieve uitzondering. Daarom geef ik nu De Muynck met veel genoegen het woord. Hoort u het ook eens van een ander! Zijn artikel (met de heerlijke titel 'Leer weer eens iets uit je hoofd'), is te vinden in *Terdege* van 26 september 2012. Ik voegde slechts enkele tussenkopjes toe.

In klas vier van de (toen nog) bijzondere lagere school in Borssele daagde meester Maljaars ons uit om Lukas 2 uit het hoofd te leren. Als je de helft kende, kreeg je een boek. Als je de andere helft ook kende, kreeg je nog een boek. De Banier-pockets lagen op voorraad onder in de kast. Ik oefende en oefende. We vonden het ook leuk!

De periode waarover ik schrijf, zijn de jaren zeventig. De generatie voor mij had veel meer uit het hoofd geleerd dan ik. Daarna is het steeds minder geworden. Hoe komt het toch dat de praktijk van uit het hoofd leren teloor is gegaan? De Canadese filosoof Taylor brengt dit soort verschijnselen terug naar één kenmerk van onze tijd. We leven, zo

zegt hij, in het tijdperk waarin we alles verwachten van de authenticiteit van de mens. Je doet de dingen niet zozeer omdat je het moet, omdat ze je opgelegd worden, maar omdat je ze persoonlijk belangrijk vindt. Je wilt pas iets aanleren als je een vraag hebt. Dan heeft het tenminste zin. Als je dan iets geleerd hebt, voelt dat goed. In onze cultuur is er meer waardering voor zelfexpressie dan voor reproductie. Als je je tijdens een presentatie authentiek uitdrukt, vanuit een eigen ervaring, in persoonlijke taal, heeft dit meer waardering dan wanneer je herhaalt wat anderen ook al hebben gezegd. Ook al is dat nog zo inhoudsvol, het 'doet' het niet bij het publiek. Iets authentieks is leuk. Herkauwen is verdacht. Geen wonder dat uit het hoofd leren niet populair is.

'Kouwe' kennis?

Deze aandacht voor zelfexpressie stemt ons levensgevoel. Zo zijn we allemaal gaan denken. Zo kijken we naar kinderen, maar zo beoordelen we ook dominees of leraren. Zo zijn leraren ook naar het leren gaan kijken, en ouders naar opvoeding. Als kinderen geboeid worden, gaan ze vanzelf aan de slag, denken we. Het andere is nutteloos. In het onderwijs maak je leren mogelijk. Je schept een rijk leerklimaat, zo zeggen we dan, en we zorgen dat ze de leerstof op hun eigen manier verwerken.

Dat is net even anders dan dat je uitgedaagd wordt om Lukas 2 uit het hoofd te leren. Waar is dat nou goed voor? vragen we dan. Je kunt het zo lezen in je Bijbel, opzoeken met je app, zelfs nog met kanttekeningen erbij. En het is alleen maar buitenkant: 'kouwe' kennis. Het hart wordt er niet door geraakt. Daar gaan pubers de Bijbel toch niet beter door begrijpen? Laat kinderen hun energie in andere dingen stoppen. Zo denken we. Zo denken we eigenlijk allemaal. Er zitten belangrijke voordelen aan de nadruk op zelfexpressie, zo zegt Taylor. Het maakt je alert. Er wordt wat van je verwacht! Als je een dringende vraag hebt, zoek je een persoonlijk antwoord, geschikt voor jouw situatie. Als leeromgevingen inderdaad rijk en uitnodigend zijn, maken ze kinderen betrokken en geven ze actief betekenis aan de dingen die op hen afkomen. Daarom moeten leraren en ouders mijns inziens vooral

NaderBekeken

Nader Bekeken is een periodieke uitgave van de Stichting Woord en Wereld en verschijnt 11 x per jaar. De Stichting geeft tevens een serie cahiers uit tot versterking van het gereformeerde leven.

Dagelijks bestuur van de Stichting Woord en Wereld

Voorzitter Dr. ir. H.B. Driessen
Secretaris Ds. H. Pathuis
Penningmeester W.A. Dreschler

Redactie Nader Bekeken

Hoofdredactie Drs. J.W. van der Jagt
Eindredactie Drs. G. den Dulk
M.J.A. Zwikstra-de Weger
Redactie Dr. A. Bas
Drs. H.J. Boiten
Ds. C. van Dijk
Dr. A.N. Hendriks
Ds. P.L. Storm

Redactiesecretariaat

Dr. J. Kooistra
Hemsterhuislaan 3, 9752 NA Haren
Tel. 050 - 5344508
Mail: jkooistravis@home.nl

Medewerkers Nader Bekeken

Ds. S.M. Alserda, Hoogkerk
Ds. J. Beekhuis, Amersfoort
Ds. C. van den Berg, Amersfoort
Ds. H. van den Berg, Berkel en Rodenrijs
Drs. L. Bezemer, Wezep
Drs. F.J. Bijzet, Brouwershaven
J.H. Bollema, Dalfsen
A.C. Breen, Armadale, WA
Drs. E. Brink, Waddinxveen
Drs. J.J. Burger, Axel
Ds. H. Drost, Rivne, Oekraïne
Drs. B.P. Hagens, Soest
Prof. dr. P.H.R. van Houwelingen, Kampen
Drs. A. Kamer, Hoogland
Prof. dr. G. Kwakkel, Kampen
A. van Leeuwen, Papendrecht
Drs. H. van Leeuwen, Berkel en Rodenrijs
Ds. P. Niemeijer, Den Helder
Ds. R.Th. Pos, Rijnsburg
Ds. P. Schelling, Amersfoort
G.J. Schutte, Zeist
Ds. M.H. Stiggers, Hoevelaken
G. Slings, Lelystad
J. Veenstra, Emmen
Dr. H. Veldman, Zuidhorn
Ds. J. Wesseling, Putten
Ds. Joh. de Wolf, Amersfoort
Ds. G. Zomer Jzn., Waardhuizen

Vormgeving, prepress, fotografie:

Studio Bert Gort, Leek
Internet: www.woordenwereld.nl
Hier is een register op alle jaargangen beschikbaar

Druk: Koninklijke BDU Barneveld

CD: Nader Bekeken is ook op CD verkrijgbaar.
Inlichtingen: Chr. Bibl. voor Blinden en Slechtzienden,
postbus 131, 3850 AC Ermelo, tel. 0341-565 499

Opgave en vragen over abonnementen:

Abonnementen (nieuw, wijziging, beëindiging):

1. via internet:

www.woordenwereld.nl en www.bladenbox.nl, uitsluitend voor het opgeven van nieuwe abonnementen.
www.aboland.nl, voor alle overige wijzigingen

2. schriftelijk:

Abonnementenland, Postbus 20, 1910 AA Uitgeest

3. telefonisch:

0900-ABOLAND of 0900-226 52 63 (€ 0,10 p/m).

Beëindiging abonnement:

Via www.aboland.nl, per post of per telefoon (gegevens hierboven), tenminste 4 weken voor het einde van de abonnementsperiode.

Kijk voor meer informatie en uitgebreide abonnementsvoorwaarden op www.woordenwereld.nl

Abonnementsprijzen:

Nader Bekeken	33,00
Nader Bekeken + vier cahiers	65,00
Nader Bekeken studenten	15,50
Cahiers bij abonnement (per jaar)	36,00
Cahiers, losse verkoop	10,75
Bankrekening: 59.29.31.927 ABN/AMRO	
Deze tarieven gelden bij machtigen (automatische incasso).	
Voor betaling per acceptgirokaart of per eigen overschrijving geldt een opslag van € 2,-	

De stichting Woord en Wereld heeft geprobeerd alle rechthebbenden te achterhalen en in te lichten. Mocht de vermelding van eigenaar of copyright onjuist of onvolledig zijn, neemt u dan contact op met de redactie.

ISSN 1380 - 3034

doorgaan met vragen uitlokken, met nieuwsgierig maken.

De andere kant

In deze 'Opinie' benadruk ik de andere kant. De overmacht van de zelfexpressie is overweldigend. Andere elementen van leren worden ondergewaardeerd, bijvoorbeeld het nut en plezier om uit het hoofd leren.

In de vakantie hoorde ik twee meisjes van een jaar of 8 met elkaar praten. Het ging over school. Spontaan begon de één iets op te zeggen. Het waren

Doordat je kernteksten uit de Bijbel kent, begrijp je de preek beter.

In de tweede plaats sluit het aan bij onze natuurlijke behoefte om de dingen te kennen. Inprenten doen we als we ergens willen komen. We herhalen een paar keer voor onszelf: eerst links, dan rechts, dan die rotonde, dat grote gebouw en dan ben je er.

In de derde plaats geeft het samen uit het hoofd leren vreugde. Het herhalen

geving gaat aan onze betekenisgeving vooraf. Met de doop belijden we dat God de Eerste is. Nog voordat wij betekenis aan de dingen kunnen geven, spreekt Hij zijn Woord over ons uit.

Zo werkt de Heilige Geest ook in de godsdienstige opvoeding. Eerst vult hij onze geest met de taal van het Woord, ook als we daar nog niet voor kiezen, het nog niet belangrijk vinden. En intussen vormen de woorden onze gedachtewereld.

Leuk?

Dat is dus de reden waarom we belangrijke dingen uit het hoofd moeten leren en niet moeten wachten totdat we de inhoud interessant gaan vinden. Wat moet je dan uit het hoofd leren?

Vanaf de eerste eeuwen van het christendom heeft de Kerk waarde gehecht aan de belijdenis, het gebed en het gebod. Die drie dingen moeten kinderen heel jong leren. Dit zijn ook precies de dingen die in de Heidelbergse Catechismus terugkomen. Maar er is nog zo veel meer. Leer met elkaar ook eens een kerntekst uit het Bijbelboek dat je aan tafel leest. Leer met elkaar Psalm 23, Psalm 100, Jesaja 53 of Lukas 2. Vers voor vers, steeds verder, totdat je het beheerst.

Moeilijk is het niet, ook niet vervelend, eerder fijn.

Ik hoor iemand zeggen. 'Ja, maar: niet iedereen vindt het leuk om veel en lang uit het hoofd te leren.' U hebt gelijk. De één kan het echt veel beter dan de ander. De één vindt het veel leuker dan de ander. Dat gaat nu eenmaal samen op. Laten we dus ook geen zware lasten opleggen waar het ongepast is. Doseer het, stem het af. En als je denkt dat het moeilijk is: probeer het gewoon eens. Je zult merken dat uit het hoofd leren leuk is, zeker als je het met elkaar doet.

de klassenregels op rijm. Het meisje was klaar: 'En nu jij', zei ze, waarop de ander met overgave de versie van haar klassenregels opzei. Wat gebeurt hier, dacht ik?

Waar is uit het hoofd leren goed voor? Ik probeer een paar dingen te noemen. In de eerste plaats helpt het om een structuur op te bouwen in je hoofd. Het levert ankerpunten. Je onthoudt de klassenregels gewoon beter. Eeuwenlang is dat in de didactiek belangrijk gevonden, en nog. Door de bijbelboeken uit het hoofd te leren kun je snel iets opzoeken.

van een tekst, een lied of zelfs de klassenregels is plezierig en bindt samen. Uit het hoofd leren is nuttig en fijn. Waarom doen we het dan zo weinig? De reden dat ik dit schrijf, is niet zozeer om kritiek op het onderwijs te leveren. Dat gebeurt genoeg, vaak ook makkelijk en goedkoop. We zijn allemaal kinderen van onze tijd en besmet door het virus van zelfexpressie. Ik stel het vooral aan de orde met het oog op de godsdienstige opvoeding.

Er is namelijk nog een vierde reden om uit het hoofd te leren: Gods betekenis-

U kunt ons steunen door uw voor de belasting aftrekbare giften te storten op rekening 32.46 25.901 ten name van de Stichting Woord en Wereld te Hardinxveld-Giessendam. Zij die de stichting testamentair willen gedenken, kunnen gebruikmaken van de volgende formulering:

Ik legateer (... bedrag invullen ...) vrij van kosten aan de Stichting Woord en Wereld, statutair gevestigd te Haarlemmermeer. Wij zijn een ANBI-instelling.

www.woordenwereld.nl